

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання
контрольної роботи з дисципліни**

“ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ”

(для студентів 1 курсу денної і 2 курсу заочної форм навчання напряму
підготовки 6.030601 «Менеджмент»)

ХАРКІВ – ХНАМГ – 2010

Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольної роботи з дисципліни «Основи економічної теорії» (для студентів 1 курсу денної і 2 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»). / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: О. Ю. Єгорова, А. О. Москвіна– Х.: ХНАМГ, 2010. – 131 с.

Укладачі: О.Ю. Єгорова , А.О. Москвіна

Рецензент: канд. ек. наук, доц. І.А. Островський

Рекомендовано кафедрою економічної теорії, протокол № 9 від 02.06.2009 р.

© Єгорова О.Ю., Москвіна А.О., ХНАМГ, 2010

Зміст

Передмова.....	4
Огляд лекційного курсу.....	6
Матеріали практичних занять.....	23
Організація самостійної роботи.....	42
Порядок обрання та правила виконання контрольної роботи студентами заочного факультету та тематика контрольних робіт з дисципліни.....	96
Порядок, методи й критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Основи економічної теорії»	103
Екзаменаційні питання з дисципліни.....	110
Словник економічних термінів.....	113
Інформаційно-методичне забезпечення.....	129

ПЕРЕДМОВА

Методика викладання дисципліни «Основи економічної теорії» вимагає системного підходу до вивчення студентами кожної теми дисципліни. Для цього передбачається, які питання необхідно висвітлити в лекціях, а які доцільно винести для обговорення на семінарах та в фіксованих виступах.

Предметом вивчення «Основ економічної теорії» є закономірності розвитку економічних систем, економічні закони та принципи їх функціонування, дії людей, спрямовані на ефективне господарювання за умов обмежених економічних і природних ресурсів, особливості ринкових перетворень економіки України, сучасні процеси глобалізації економічного життя суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки: вихідна, передуює вивченню дисциплін «Макроекономіка», «Мікроекономіка».

Основною метою викладання курсу «Основи економічної теорії» є вивчення загальних основ й принципів економічного життя суспільства, розкриття закономірностей розвитку суспільного виробництва, визначення найважливіших рис соціально-економічних систем, показ зв'язку теоретичних знань і успішної дії економіці, навчання практичному втіленню знань у реальності, формування у майбутніх менеджерів глибоких економічних знань, логіки сучасного економічного мислення і економічної культури, адекватних умовам ринкових відносин у країні, навчання студентів базовим методам аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою професійною діяльністю.

Завданням викладання дисципліни є вивчення системи економічних законів, що дозволить одержати відповідь на питання сучасного ефективного господарювання країни і допоможе знайти оптимальний путь розвитку економіці України.

Основними завданнями дисципліни є:

- пізнання економічної теорії як науки, її предмету, методів та функцій;
- розкриття основного змісту сучасних шкіл економічної теорії;
- аналіз закономірностей розвитку ринкової економіки;
- характеристика основних рис та особливостей розвитку постсоціалістичних економік;
- розкриття закономірностей суспільного відтворення, економічного зростання та циклічних коливань в економіці;
- сучасні процеси глобалізації світогосподарських зв'язків та шляхи вирішення загально цивілізаційних проблем людства.

Логіка і структура дисципліни «Основи економічної теорії» та передбачені цією програмою методи її вивчення дають можливість студентам засвоїти необхідний обсяг науково-теоретичних знань, що обумовить можливість цілісного сприйняття процесу функціонування сучасної економіки на національному і загальносвітовому рівнях і набути норм грамотної економічної поведінки.

Економічна теорія ґрунтується на знаннях гуманітарних дисциплін і математиці.

Економічна теорія займається способами рішення різних задач і навчає діяти у реальності, а також є основою для подальшого успішного вивчення економічних фундаментальних дисциплін.

ОГЛЯД ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 1

Загальні основи соціально-економічного розвитку суспільства

Тема 1.1. Предмет і функції економічної теорії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів

1. Виникнення і розвиток економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії.
3. Економічні категорії, закони і принципи.
4. Функції економічної теорії.
5. Методи пізнання соціально-економічних процесів.

Зародження економічних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Основні школи економічної теорії та їх концепції ефективного розвитку економічної системи. Сучасні напрямки, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет дослідження в економічній теорії. Різні підходи до його визначення і аналізу різними школами. Складові частини сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія.

Економічні категорії, закони і принципи. Система економічних законів. Пізнання та використання економічних законів. Методологічні аспекти механізму дії і використання економічних законів людьми.

Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі конкретно-економічних наук. Взаємозв'язок економічної теорії, економічної політики та господарської практики.

Основні методи пізнання соціально-економічних процесів. Мікро- та макроекономічний рівні досліджень. Емпіричні та теоретичні методи.

Методи аналізу та синтезу. Метод абстракції. Єдність абстрактного і конкретного. Сходження від абстрактного до конкретного. Математичні і статистичні методи та поєднання кількісного і якісного аналізу. Системність та єдність логічного та історичного аналізу. Методи індукції і дедукції. Методи економіко-математичного моделювання та графічних зображень.

Тема 1.2. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси

1. Економічні потреби суспільства, їхня суть та структура.
2. Корисність. Закон спадної граничної корисності.
3. Економічний закон зростання потреб.
4. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
5. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура.

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Корисність продукту. Закон спадної граничної корисності.

Економічний закон зростання потреб. Формування потреб. Ієрархія потреб по Маслоу. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства. Поняття ресурсів та їх обмеженості. Вибір альтернатив ефективного використання обмежених ресурсів та виробничих можливостей. Крива виробничих можливостей. Фактори зрушення кривої виробничих можливостей.

Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Економічні ролі людини. Економічний статус, мотиви економічної поведінки людини. Засоби впливу на економічні інтереси. Економічні потреби та інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку. Взаємозв'язок інтересів і потреб. Єдність і протиріччя інтересів економічних суб'єктів та шляхи їх розв'язання.

Економічна структура суспільства. Економічний механізм.

Тема 1.3. Економічна система суспільства. Відносини власності

1. Періодизація суспільного розвитку
2. Економічна система: сутність, типи, структурні елементи
3. Власність: сутність, типи та роль в економічній системі
4. Місце і роль людини в економічній системі

Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації. Етапи розвитку та гуманістична спрямованість цивілізаційного процесу.

Економічна система, її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Типи і еволюція економічних систем.

Власність як економічна категорія. Місце та роль власності в економічній системі. Власність та право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Нові об'єкти власності. Види і форми власності та форми господарювання. Плюралізм форм власності в ринковій економіці.

Людина в економічній системі як виробник, суб'єкт виробничих відносин, кінцева мета суспільного виробництва.

Тема 1.4. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція

1. Сутність і структура суспільного виробництва
2. Основні фактори суспільного виробництва
3. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники.
4. Форми організації суспільного виробництва
5. Економічні та неекономічні блага. Товар та його властивості
6. Альтернативні теорії вартості.
7. Закон вартості, його сутність та функції.

Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Процес праці і процес виробництва. Суспільне виробництво і відтворення.

Прості моменти процесу праці. Зміст і структура виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок. Продуктивні сила і виробничі відносини.

Сукупний суспільний продукт, його структура і показники.

Виробнича функція. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники.

Загальні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Їх суть та основні риси.

Умови виникнення товарного виробництва. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Економічні та неекономічні блага. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Товар та його властивості. Вартість, споживна вартість та цінність товару.

Подвійний характер праці. Абстрактна, конкретна, приватна й суспільна праця. Проста й складна праця.

Альтернативні теорії формування вартості товарів та послуг. Теорія граничної корисності. Закон вартості, його сутність та функції.

Ціна товару та чинники, що впливають на неї.

Тема 1.5. Теорія грошей

1. Концепції виникнення грошей.
2. Функції грошей.
3. Закони грошового обігу.
4. Грошова система.
5. Інфляція: сутність, види, наслідки

Гроші як субстанціональна категорія ринкового господарства та розвинута форма товарних відносин. Концепції виникнення та сутність грошей. Специфіка вартості грошей.

Функції грошей та їх еволюція. Гроші і ціна.

Грошовий обіг і його закони. Грошова маса, її структура та агреговані показники.

Грошовий ринок. Пропозиція та попит на гроші. Рівновага грошової та товарної мас. Модель І.Фішера

Грошова система, її основні елементи та типи. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні.

Змістовий модуль 2

Теоретичні основи ринкової економіки. Перехідна економіка

Тема 2.1. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

1. Ринкове господарство. Риси, структура та функції ринку.
2. Основні суб'єкти ринкової економіки.
3. Держава як суб'єкт ринкового господарства.
4. Попит та пропозиція як елементи ринку.

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Ринкове господарство як компонент товарного виробництва. Об'єктивні передумови виникнення ринку.

Сучасний ринок, його сутність, види і структура. Типи ринків. Соціально-економічні фактори і основні структурні елементи товарного ринку. Ринки предметів споживання і послуг, засобів виробництва, науково-технічних

розробок та інформації. Фінансово-кредитний та валютний ринки. Ринок праці (робочої сили).

Функції ринку: відтворювальна, регулююча, стимулююча та контролююча тощо. Ринок як сигнальна кон'юнктурно-економічна система.

Основні суб'єкти ринкової економіки. Домогосподарства і сім'я як суб'єкти ринкової економіки, їх цілі, функції та проблеми.

Підприємства (фірми) як виробники основної маси товарів і послуг, що задовольняють потреби людини та як суб'єкти ринку. Цілі та функції підприємства. Організаційні та правові форми підприємства та їх класифікація. Господарські товариства. Посередники на ринку.

Держава як суб'єкт ринкового господарства. Цілі, функції та механізми впливу держави на ринкову економіку. Державне регулювання ринкової економіки.

Попит і пропозиція як елементи ринку. Економічна природа попиту та пропозиції. Закон попиту. Еластичність попиту. Чинники які впливають на попит. Сутність і чинники пропозиції. Закон пропозиції. Еластичність пропозиції. Взаємодія попиту і пропозиції з ціною. Забезпечення ринкової рівноваги

Тема 2.2. Капітал як економічна категорія і фактор виробництва. Оборот капіталу. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу

1. Капітал як економічна категорія товарного виробництва
2. Витрати виробництва: сутність та класифікація
3. Економічна природа прибутку
4. Кругообіг і оборот промислового капіталу.
5. Амортизація і відтворення основного капіталу
6. Особливості функціонування торговельного та позичкового капіталу
7. Інфраструктура ринку

Сутність капіталу. Його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Теорії капіталу та їх сучасне трактування. Первісне нагромадження капіталу. Особливості сучасного нагромадження капіталу в Україні.

Капітал і витрата виробництва. Концепції витрат виробництва. Види витрат виробництва та особливості їх динаміки. Прибуток (дохід) на капітал і фактори, що його визначають. Маса і норма прибутку.

Промисловий капітал та його кругообіг. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу.

Оборот капіталу, його сутність. Співвідношення категорій кругообіг і оборот капіталу. Швидкість обороту капіталу. Основний і оборотний капітал. Час обороту капіталу та його складові частини.

Амортизація та відтворення основного капіталу. Фізичний та моральний знос основного капіталу. Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу.

Природа і генезис торговельного капіталу. Торговельний капітал як відокремлена частина промислового капіталу. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Витрати обігу. Торговельний прибуток і його норма. Генезис, природа і джерела позичкового капіталу. Позичковий процент. Норма позичкового проценту та його динаміка. Межі коливання. Кредитно-банківська система як сфера руху позичкового капіталу.

Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Формування акціонерного капіталу і акціонерних товариств в економіці України.

Сутність економічної інфраструктури. Ринок як особлива інфраструктурна система. Організаційно-технічна інфраструктура ринку. Товарна біржа. Фінансово-кредитна інфраструктура ринку. Фондова біржа. Цінні папери та їх види. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів.

Науково-дослідницька інфраструктура ринку. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.

Тема 2.3. Монополія та конкуренція в ринковій економіці. Ринкові відносини в аграрному секторі економіки

1. Сутність, функції та види конкуренції
2. Природа виникнення монополізму
3. Аграрні відносини, їхній зміст і особливості
4. Земельна рента, її сутність, види і механізм утворення
5. Ринок земельних ресурсів. Ціна землі
6. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс
7. Державна політика регулювання і підтримки сільськогосподарського виробництва

Конкуренція і монополізм як основоположні атрибути ринкової економіки. Сутність і генезис економічної конкуренції. Конкуренція – антипод монополізму. Всеохоплюючий характер конкуренції. Економічний закон конкуренції.

Види конкуренції. Досконала або вільна і недосконала конкуренція. Типи ринків недосконалої конкуренції: чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Цінова та нецінова конкуренція. Монопольні ціни.

Сутність, витоки та види монополізму. Основні організаційні форми монополістичних структур (об'єднань).

Галузеві олігополістичні ринкові ситуації. Основні риси олігополістичної конкуренції. Неціновий характер і основні засоби олігополістичної конкуренції.

Монопольна влада. Недоліки та наслідки надмірної монополізації економіки. Антимонопольне регулювання економіки: антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні.

Аграрні відносини, їх зміст та особливості. Суб'єкти аграрних відносин.

Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання в сільському господарстві. Фермерські господарства. Кооперативні господарства. Державні господарства. Змішані господарства.

Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Орендна плата і її структура. Земельний податок.

Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі

Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Сучасні проблеми реформування та піднесення сільського господарства в Україні. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробництва.

Тема 2.4. Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.

Підприємство (фірма) в перехідній економіці

1. Сутність і закономірності еволюційного переходу економічної системи до наступного типу.

2. Зміст та основні риси перехідних економічних систем.

3. Передумови переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин.

4. Концепції переходу постсоціалістичних країн до ринкової економіки

5. Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин.

Інституційні та економічні перетворення.

6. Підприємство, фірма як основна ланка ринкової трансформації економіки країни

Закономірності і сутність еволюційного переходу економічної системи до її наступного типу. Еволюція економічних систем постсоціалістичних країн, їх

зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання в постсоціалістичних країнах.

Криза та розпад командно-адміністративної системи і необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки. Еволюційний шлях та радикальний перехід ("шокова терапія") до ринку.

Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Становлення і розвиток підприємництва та конкурентного середовища. Формування державного і ринкового механізмів регулювання економіки. Державне регулювання в перехідній та ринковій економіці. Роль, засоби та інститути державного регулювання в сучасних умовах.

Лібералізація економіки та приватизація власності, формування ринкової інфраструктури, структурна перебудова та демонополізація економіки, фінансова стабілізація в країні та соціальна підтримка частки населення – важливіші елементи ринкової економіки.

Трансформаційний спад та макроекономічна незбалансованість на початковому етапі переходу до ринку. Макроекономічна стабілізація та перехід до економічного зростання як характеристики завершення переходу до ринку. Головні напрямки макроекономічної політики, її типи та інструменти на сучасному етапі. Монетарний підхід до фінансової стабілізації.

Підприємство, фірма як основна мікроекономічна ланка країни та головна сфера ринкової трансформації її економіки. Стан підприємства в перехідній та ринковій економіці. Вплив макроекономічної політики на підприємства, фірми.

Типи приватизованих підприємств та структура їх капіталу. Основні групи інвесторів та їх інтереси до підприємств постсоціалістичних країн. Участь держави в управлінні підприємствами. Основні моделі управління.

Реструктуризація підприємств в умовах ринку. Організаційна реструктуризація. Фінансова реструктуризація.

Тема 2.5. Теоретичні аспекти ринкової трансформації економіки України

1. Основні напрямки ринкової трансформації економіки України
2. Роздержавлення і приватизація як основа ринкових перетворень економіки. Структурна перебудова економіки
3. Реформування фінансово-податкової та грошово-кредитної систем
4. Шляхи входження України в світове господарство

Основні напрямки ринкової трансформації економіки України.

Роздержавлення і приватизація як основа ринкових перетворень економіки. Структурна перебудова економіки. Інфраструктура професійної підтримки підприємств на сучасному етапі. Консультування щодо управління (менеджмент-консалтинг). Аудит і бухгалтерське консультування. Юридичне консультування. Консультування з питань організації виробництва і реалізації та з інших питань.

Інституціональні перетворення в Україні, що відбулися у зв'язку з переходом до ринку. Форми і механізм роздержавлення та приватизації.

Демонополізація та формування конкурентного середовища.

Реформування фінансово-податкової та грошово-кредитної систем.

Формування ринкових відносин в агропромисловому комплексі. Соціальна складова економічних перетворень в Україні.

Тіньова економіка в Україні: причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання.

Формування українського типу відкритої економіки. Зовнішньоекономічна політика України. Структура і форми міжнародних економічних зв'язків України.

Основні проблеми та суперечності сучасних процесів в Україні.

Роль держави в ринковій економіці України.

Змістовий модуль 3

Економічна теорія та економічна політика держави. Закономірності розвитку світового господарства

Тема 3.1. Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Держава та її економічні функції в ринковій економіці

1. Економічна теорія як підґрунтя економічної політики.
2. Економічна роль держави.
3. Політика державного регулювання економіки.

Сутність і цілі економічної політики. Взаємозв'язок економічної теорії і економічної політики. Кейнсіанська, неоліберальна та монетаристська концепції макроекономічної політики.

Моделі ринку і економічної політики. Американська, або ліберальна, модель ринку. Німецька, або неоліберальна, модель ринку. Англійська, або європейсько-кейнсіанська, модель ринку. Японська модель ринку. Моделі ринку в нових індустріальних країнах, що розвиваються.

Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Кейнсіанська і неокласична моделі регулювання економіки.

Економічні функції держави. Місце і роль держави в командній економіці. Економічні функції держави в сучасній ринковій економіці. Система цілей державного макроекономічного регулювання.

Форми, методи та інструменти регулювання економіки. Правові, економічні та адміністративні методи. Прямі та непрямі методи. Фінансово-кредитне регулювання економіки. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.

Державний сектор та державне підприємництво як спосіб реалізації економічних функцій держави.

Тема 3.2. Фінансово-кредитна система

1. Фінансово-грошова система.
2. Податково-бюджетна політика держави.
3. Грошово-кредитна політика держави.

Фінанси в системі економічних відносин. Суть фінансів та їх функції. Суб'єкти та види фінансових відносин. Фінансова система. Фінанси підприємництва. Фінанси населення. Загальнодержавні фінанси.

Сутність і структура державного бюджету. Державний бюджет та позабюджетні фонди. Місцеві бюджети. Бюджетна та податкова системи. Сутність і структура податків. Податкова система в Україні.

Державні витрати та дефіцит бюджету. Джерела покриття бюджетного дефіциту. Державний борг.

Кредитна система. Суть та функції кредиту. Основні форми кредиту. Банківський кредит. Роль кредиту в сучасній ринковій економіці. Закономірності розвитку кредитної системи. Кредитно-грошова політика в Україні.

Банківська система. Банк як економічна категорія. Структура банківської системи та її еволюція. Банки, їх види та функції. Основні банківські операції. Банківський прибуток.

Тема 3.3. Економічне відтворення та економічне зростання. Циклічні коливання в економіці

1. Відтворення та економічне зростання на макрорівні.
2. Показники макроекономічного рівня господарювання.
3. Економічна рівновага і циклічність суспільного виробництва.

Сутність і багатогранність процесу суспільного відтворення. Суспільний продукт та закономірності його розширеного відтворення. Відтворення елементів економічної системи.

Економічне зростання: сутність, типи і фактори.

Поняття економічного зростання. Співвідношення економічного зростання з економічним розвитком. Інтенсивний тип економічного зростання.

Основні моделі економічного зростання: неокейнсіанська, неокласична, Домара-Харрода, модель Р. Солоу.

Фактори економічного зростання. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні. Споживання, заощадження та нагромадження. Інвестиції – ключова ланка перетворення структури народного господарства та передумов економічного зростання.

Циклічність економічного розвитку. Природа і специфіка економічної динаміки. Економічні цикли макросистеми. Економічні цикли розвитку організації. Основні характеристики циклів. Малі і середні цикли. Довгі хвилі Н.Д. Кондратьєва. Основні причини коливань в економіці.

Цикли і кризи. Класифікація кризових явищ. Економічні і структурні кризи. Причини виникнення криз. Управління кризами.

Державна політика згладжування циклів. Поняття і суть антикризового управління. Державне антикризове регулювання економіки.

Тема 3.4. Доходи, їх джерела та розподіл. Зайнятість та відтворення робочої сили в перехідній економіці

1. Система розподілу доходів.
2. Зайнятість і ринок праці.

Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування.

Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність. Заробітна плата як ціна товару „робоча сила” та форма розподілу за результатами праці. Форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи.

Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент в структурі сімейних доходів.

Номинальні та реальні доходи: Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність і процеси маргіналізації населення. Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток. Еволюція соціальної структури суспільства.

Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту населення.

Зайнятість, її суть і форми. Зайнятість як економічна проблема. Ринок праці. Попит та пропозиція робочої сили. Державне регулювання ринку робочої сили та державна система забезпечення зайнятості.

Безробіття: суть види та наслідки. Закон Оукена. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини та форми безробіття. Роль держави у регулюванні зайнятості та безробіття.

Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса. Сутність, причини, типи та форми прояву інфляції. Стагфляція. Крива Лаффера. Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна державна політика.

Сутність та фактори розширеного відтворення робочої сили. Роль держави у регулюванні відтворення робочої сили.

**Тема 3.5. Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.
Глобалізація світогосподарських зв'язків та загальноцивілізаційні
проблеми людства**

1. Сутність світового господарства, його структура і суперечності.
2. Економічні аспекти глобальних проблем.
3. Традиційні і стратегічні МЕВ. Платіжний баланс.
4. Зовнішньоекономічні відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.

Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства.
Сучасна структура світового господарства.

Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Транснаціональні корпорації і розвиток міжнародних виробничих зв'язків.

Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми.

Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів та послуг. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Торговельна політика, її види та інструменти. Теорія порівняльних витрат. Торговельний і платіжний баланс. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі.

Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання.

Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси.
Конвертованість валют. Валютні ринки.

Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили.

Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.

Основні напрямки співпраці між країнами та зовнішньоекономічної політики держави.

Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і виникнення загальноцивілізаційних проблем людства. Природа і види глобальних проблем сучасності та їх класифікація.

Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Демографічні проблеми світу і шляхи її вирішення.

Проблема і шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Масштаби загрози і шляхи вирішення екологічних проблем.

Національні і глобальні проблеми роззброєння та демілітаризації економіки.

Взаємопов'язаний характер, економічні основи та шляхи вирішення глобальних проблем людства. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем.

МАТЕРІАЛИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

Загальні основи соціально-економічного розвитку суспільства

Тема 1.1. Предмет і функції економічної теорії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів

План семінарського заняття

1. Виникнення і розвиток економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії.
3. Економічні категорії, закони і принципи.
4. Функції економічної теорії.
5. Методи пізнання соціально-економічних процесів.

Питання для обговорення на семінарі

1. Розкрийте роль економічної теорії в системі економічних наук.
2. Що вивчає економічна теорія?
3. Характеристика сутності економічних законів.
4. Яка функціональна роль економічної теорії у розвитку людського суспільства?
5. Перелічіть методи економічної теорії.

Нові категорії і поняття

Економіка, економічні відносини, предмет економічної теорії, економічний закон, мікроекономіка, макроекономіка, позитивна економіка, нормативна економіка, економічна політика, меркантилізм, фізіократія, класична школа, маржиналізм, кейнсіанство, монетаризм, інституціоналізм, аналіз і синтез, наукова абстракція, індукція та дедукція, економічна модель, соціально-економічний експеримент.

Теми реферативних повідомлень

1. Тракткування предмету економічної теорії різними школами економістів.
2. Економічні теорії стародавнього світу.
3. Розвиток економічної науки в Україні.
4. Структура економіки та її трансформація.
5. Загальнонаукові та спеціальні методи пізнання соціально-економічних явищ та процесів.

Тема 1.2. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси

План семінарського заняття

1. Економічні потреби суспільства, їхня суть та структура.
2. Корисність. Закон спадної граничної корисності. Економічний закон зростання потреб.
3. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
4. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.

Питання для обговорення на семінарах

1. Економічні потреби як основа людської діяльності.
2. Аналіз динаміки граничної корисності платоспроможних потреб.
3. Закон зростання потреб. Ієрархія потреб.
4. Виробничі можливості суспільства.
5. Взаємодія економічних інтересів. Засоби впливу на економічні інтереси.

Нові категорії і поняття

Потреби, економічні потреби, об'єктивні потреби, суб'єктивні потреби, абсолютні потреби, дійсні потреби, платоспроможні потреби, класифікація економічних потреб, структура економічних потреб, пріоритетність потреб за А.Маслоу, реалізація потреб, задоволення потреб, економічні блага, споживчі

блага, корисність, теорія граничної корисності, економічний закон зростання потреб, економічні ресурси, обмеженість (рідкість), крива виробничих можливостей, проблема вибору, економічні інтереси, групові інтереси, індивідуальні інтереси, система економічних інтересів, об'єкти економічних інтересів, суб'єкти економічних інтересів, взаємодія економічних інтересів.

Теми реферативних повідомлень

1. Взаємозв'язок економічних і соціальних потреб.
2. Теорія граничної корисності.
3. Виробничі можливості суспільства та проблема вибору.
3. Економічні інтереси як основа економічного механізму системи.
5. Мотиви і стимули виробничої діяльності людини.

Тема 1.3. Економічна система суспільства. Відносини власності

План

1. Періодизація суспільного розвитку
2. Економічна система: сутність, типи, структурні елементи
3. Власність: сутність, типи та роль в економічній системі
4. Місце і роль людини в економічній системі

Питання для обговорення на семінарах

1. Суть і структура економічної системи.
2. Типи економічних систем та моделі ринкової економіки.
3. Основні типи, форми і види власності в економічній системі.
4. Людина - основне джерело і критерій соціально-економічного прогресу.

Нові категорії і поняття

Соціально-економічна формація, цивілізація, економічна система, продуктивні сили, господарський механізм, традиційна економіка, ринкова

економіка, змішана економіка, командна економіка, еволюція економічних систем, ступінь індустріально-економічного розвитку, моделі ринкової економіки, власність, власність на засоби виробництва, типи, види та форми власності, структура відносин власності, суб'єкти власності, об'єкти власності, право власності, плюралізм форм власності, трудова власність, нетрудова власність, суспільна власність, приватна власність, корпоративна власність, державна власність, муніципальна власність, колективна власність, кооперативна власність, інтелектуальна власність, приватизація, людина економічна (Homo economicus).

Теми реферативних повідомлень

1. Елементи економічної системи та моделі в рамках систем.
2. Економічна система суспільства і власність.
3. Місце власності в реформуванні економіки.
4. Власність в Україні та проблеми її реформування.

Тема 1.4. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція

План

1. Сутність і структура суспільного виробництва
2. Основні фактори суспільного виробництва
3. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники.
4. Форми організації суспільного виробництва
5. Економічні та неекономічні блага. Товар та його властивості
6. Альтернативні теорії вартості.
7. Закон вартості, його сутність та функції.

Питання для обговорення на семінарах

1. Розкрийте сутність виробництва та взаємозв'язок між працею і виробництвом.

2. Назвіть фактори виробництва і охарактеризуйте їх.
3. Сукупний суспільний продукт, його структура та показники вимірювання.
4. Сутність, види та показники ефективності виробництва.
5. Натуральна форми господарства та причини і умови, на базі яких здійснився перехід до товарної форми виробництва.
6. Товар і його властивості.
7. Теорії вартості.
8. Визначте і дайте характеристику дії закону вартості.
9. Ціна товару і чинники, що впливають на неї.

Нові категорії і поняття

Виробництво, розподіл, обмін, споживання, теорія факторів виробництва, засоби виробництва, предмети і засоби праці, робоча сила, техніко-економічні, організаційно-економічні та соціально-економічні відносини, структура продуктивних сил суспільства, структура виробничих відносин, сукупний суспільний продукт, кінцевий продукт, валовий національний продукт, валовий внутрішній продукт, необхідний продукт, додатковий продукт, фактори ефективності виробництва, продуктивність праці, виробнича функція, натуральне господарство, товарне виробництво, товар, споживна вартість товару, вартість товару, теорія витрат виробництва, функціоналістична і еволюційна концепції, проста, випадкова або одинична, проста або розгорнута, загальна форми вартості, бартерний обмін, закон вартості, вартісні категорії, закон економії часу, суперечність між конкретною та абстрактною працею.

Теми реферативних повідомлень

1. Матеріальні основи розвитку сучасної цивілізації.
2. Процес виробництва та його продукт
3. Розвиток суспільного виробництва: рушійні сили та етапи.
4. Сутність та форми виявлення рушійних сил товарного виробництва.
5. Механізми ціноутворення в ринковій економіці

Тема 1.5. Теорія грошей

План

1. Концепції виникнення грошей.
2. Функції грошей.
3. Закони грошового обігу.
4. Грошова система.
5. Інфляція: сутність, види, наслідки

Питання для обговорення на семінарах

1. Виникнення і розвиток грошових стосунків.
2. Сутність, функції та форми грошей.
3. Закон товарно-грошового обігу.
4. Грошова система і її основні елементи.
5. Суть, причини і види інфляції

Нові категорії і поняття

Функції грошей, золотий паритет, міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб заощадження, світові гроші, паперові гроші, емісія грошей, грошова маса, грошовий ринок, кредитні гроші, вексель, банкнота, раціоналістична теорія грошей, державна теорія грошей, теорія еволюційного походження грошей, валютний курс, система золотого стандарту, закон грошового обігу, інфляція, нуліфікація, девальвація, дефляція.

Теми реферативних повідомлень

1. Становлення і еволюція грошових відносин.
2. Грошова система та структура грошової маси.
3. Ринок грошей та грошова система України.
4. Гроші і бартер в сучасній економіці.
5. Електронні гроші та форми їх використання.

Змістовий модуль 2

Теоретичні основи ринкової економіки. Перехідна економіка

Тема 2.1. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

План семінарського заняття

1. Ринкове господарство. Риси, структура та функції ринку.
2. Основні суб'єкти ринкової економіки.
3. Держава як суб'єкт ринкового господарства.
3. Попит та пропозиція як елементи ринку.

Питання для обговорення на семінарах

1. Суть, функції і умови формування ринку.
2. Класифікація і структура ринку.
3. Суб'єкти ринкового господарства.
4. Державне регулювання ринкової економіки.
5. Сутність та закони попиту та пропозиції в ринковій економіці.
6. Еластичність попиту та пропозиції та її типи.
7. Діалектика залежності попиту і пропозиції. Теорія загальної рівноваги

Нові категорії і поняття

Ринок, базові елементи ринку, об'єкти ринкових відносин, суб'єкти ринкових відносин, умови функціонування ринку, свобода вибору, конкуренція, вільне ціноутворення, функції ринку, кон'юктура ринку, структура ринку, класифікація ринків, моделі ринків, попит та пропозиція, закон попиту та пропозиції, еластичність попиту та пропозиції, взаємозв'язок попиту та пропозиції, рівноважна ціна, фактори, що впливають на ціни.

Теми реферативних повідомлень

1. Історичний процес формування та розвитку ринка.
2. Ринкове господарство як невід'ємний компонент товарного виробництва.
3. Механізм функціонування ринку.
4. Теорія ринкових структур.
5. Особливості становлення ринкових відносин в Україні.
6. Тіньовий ринок як фактор порушення ринкової рівноваги.

Тема 2.2. Капітал як економічна категорія і фактор виробництва. Оборот капіталу. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу

План семінарського заняття

1. Капітал як економічна категорія товарного виробництва
2. Витрати виробництва: сутність та класифікація
3. Економічна природа прибутку
4. Кругообіг і оборот промислового капіталу.
5. Амортизація і відтворення основного капіталу
6. Особливості функціонування торговельного та позичкового капіталу
7. Інфраструктура ринку

Питання для обговорення на семінарах

1. Капітал і тенденції його розвитку.
2. Витрати виробництва і прибуток.
3. Кругообіг і оборот капіталу. Основний та оборотний капітал.
4. Нагромадження капіталу.
5. Знос і амортизація капіталу.
6. Торговельний та позичковий капітал.
7. Ринкова інфраструктура.

Нові категорії і поняття

Капітал, фіктивний капітал, постійний капітал, змінний капітал, сфера виробництва, необхідний час, прибутковий час, витрати виробництва, зовнішні витрати, внутрішні витрати, сукупний дохід, середній дохід, прибуток, норма прибутку, основній капітал, обіговий капітал, знос фізичний і моральний, торговельний капітал, позичковий капітал, сфера обігу, інфраструктура ринку, аукціон, торгово-промислова палата, торговий дім, ярмарок, біржа, товарна біржа, фондова біржа, цінні папери, акція, облігація, казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати, ринок цінних паперів, банк, брокерська фірма, страхова компанія, аудиторська фірма, холдингова компанія.

Теми реферативних повідомлень

1. Основні теорії капіталу.
2. Прибуток як економічна категорія.
3. Структура капіталу. Кругообіг і оборот капіталу.
4. Суть і основні наслідки накопичення капіталу.
5. Основні елементи інфраструктури ринку.

Тема 2.3. Монополія та конкуренція в ринковій економіці. Ринкові відносини в аграрному секторі економіки

План семінарського заняття

1. Сутність, функції та види конкуренції.
2. Природа виникнення монополізму.
3. Аграрні відносини, їхній зміст і особливості.
4. Земельна рента, її сутність, види і механізм утворення.
5. Ринок земельних ресурсів. Ціна землі.
6. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс.
7. Державна політика регулювання і підтримки сільськогосподарського виробництва.

Питання для обговорення на семінарах

1. Суть і економічний закон конкуренції. Види конкуренції.
2. Закономірність виникнення і економічна природа монополізму. Види монополій.
3. Основні організаційні форми монополістичних об'єднань.
4. Антимонопольне регулювання економіки.
5. Аграрне виробництво і аграрні відносини.
6. Земельна рента: суть і форми.
7. Ціна землі. Ринок землі.
8. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Нові категорії і поняття

Конкуренція, досконала конкуренція, недосконала конкуренція, монополія, олігополія, монополістична конкуренція, види монополій, форми монополій, економічний прибуток, нормальний прибуток, максималізація прибутку, монопольна ціна, монопольний прибуток, дискримінація, війна цін, антимонопольне регулювання, аграрне виробництво, аграрні відносини, земельна рента, орендна платня, ціна землі, ринок землі, агропромисловий комплекс.

Теми реферативних повідомлень

1. Конкуренція як важливий чинник ефективного функціонування ринку.
2. Методи конкурентної боротьби та особливості конкуренції в Україні.
3. Сутність монополії та проблеми монополізації національної економіки.
4. Антимонопольне регулювання економіки і антимонопольна політика України
5. Еволюція форм власності на землю.
6. Земельна рента та її форми в сучасних умовах.
7. Формування ринку землі в Україні.
8. Сутність аграрних відносин на етапі земельних перетворень в Україні.

Тема 2.4. Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.

Підприємство (фірма) в перехідній економіці

План семінарського заняття

1. Сутність і закономірності еволюційного переходу економічної системи до наступного типу.
2. Зміст та основні риси перехідних економічних систем.
3. Передумови переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин.
4. Концепції переходу постсоціалістичних країн до ринкової економіки.
5. Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Інституційні та економічні перетворення.
6. Підприємство, фірма як основна ланка ринкової трансформації економіки країни.

Питання для обговорення на семінарах

1. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання.
2. Перехід економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин.
3. Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин.
4. Державне регулювання в перехідній та ринковій економіці.
5. Стан підприємства в перехідній та ринковій економіці.
6. Реструктуризація підприємств в умовах ринку.

Нові категорії і поняття

Постсоціалістичні країни, перехідна економіка, транзитивна економіка, ринкова економіка, концепції переходу до ринкової економіки, моделі перехідного періоду, інституційні та економічні перетворення, підприємство, фірма, контракт, форми підприємств, корпорація, товариство, витрати, прибуток, партнерство, індивідуальне володіння, доходи підприємців, сукупний

продукт, граничний продукт, ізокванта, ізокоста, ефект масштабу, реструктуризація підприємств, підприємство (фірма) в перехідній економіці, менеджмент, маркетингові послуги, консалтингові послуги, контролінг, інжиніринг.

Теми реферативних повідомлень

1. Еволюція економічних систем постсоціалістичних країн, їх зміст та основні риси.
2. Розвиток ринкових відносин в економіці постсоціалістичних країн.
3. Становлення і розвиток підприємництва та конкурентного середовища в економіці постсоціалістичних країн.
4. Роль, засоби та інститути державного регулювання в постсоціалістичних країнах в сучасних умовах.
5. Вплив макроекономічної політики на підприємства.
6. Фірми в умовах ринку.

Тема 2.5. Теоретичні аспекти ринкової трансформації економіки України

План семінарського заняття

1. Основні напрямки ринкової трансформації економіки України
2. Роздержавлення і приватизація як основа ринкових перетворень економіки. Структурна перебудова економіки.
3. Реформування фінансово-податкової та грошово-кредитної систем.
4. Шляхи входження України в світове господарство.

Питання для обговорення на семінарах

1. Інституціональні перетворення в Україні.
2. Демонополізація та формування конкурентного середовища.
3. Формування українського типу відкритої економіки.

4. Структура і форми міжнародних економічних зв'язків України.
5. Роль держави в ринковій економіці України.

Нові категорії і поняття

Трансформаційна економіка, реформа, регіон, структура економіки, сектор, роздержавлення, приватизація, демонополізація, конкурентне середовище, структурна перебудова, інституціональні перетворення, відкрита економіка, міжнародні економічні зв'язки.

Теми реферативних повідомлень

1. Розвиток ринкових відносин в економіці України після розпаду СРСР.
2. Розвиток підприємництва в економіці України на сучасному етапі.
3. Малий бізнес, його роль і особливості в економіці України в сучасних умовах.
4. Тіньова економіка в Україні: причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання.

Змістовий модуль 3.

Економічна теорія та економічна політика держави. Закономірності розвитку світового господарства

Тема 3.1. Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Держава та її економічні функції в ринковій економіці

План семінарського заняття

1. Економічна теорія як підґрунтя економічної політики.
2. Економічна роль держави.
3. Політика державного регулювання економіки.

Питання для обговорення на семінарах

1. Взаємозв'язок економічної теорії і економічної політики.
2. Моделі ринку і економічної політики.
3. Місце і роль держави в регулюванні економікою.
4. Основні форми, методи та інструменти політики державного регулювання економіки.
5. Держава як суб'єкт економічної системи.

Нові категорії і поняття

Економічна політика держави, кейнсіанська, неоліберальна та монетаристська концепції макроекономічної політики, функції держави, державне управління економікою, державне регулювання економіки, моделі державного регулювання економіки, кейнсіанська і неокласична моделі регулювання економіки, моделі ринку, американська, або ліберальна, німецька, або неоліберальна, англійська, або європейсько-кейнсіанська, японська моделі ринку, об'єкти державного регулювання, органи державного регулювання, форми державного регулювання, методи державного регулювання, правові, економічні та адміністративні методи, прямі та непрямі методи, інструменти державного регулювання, фінансово-кредитне регулювання економіки, бюджетно-податкова система регулювання, держава в командній економіці, державне регулювання в ринкових умовах, державний сектор, державне підприємництво, система національних рахунків, кругообіг продуктів і доходів, оперативний облік, бухгалтерський облік, статистичний облік.

Теми реферативних повідомлень

1. Сутність і цілі національної економічної політики.
2. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція.
3. Державне макроекономічне регулювання.
4. Система цілей, форм, методів та інструментів державного регулювання економіки.

5. Фінансово-кредитне регулювання економіки.
6. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.
7. Державне підприємництво як спосіб реалізації економічних функцій держави.

Тема 3.2. Фінансово-кредитна система

План семінарського заняття

1. Фінансово-грошова система.
2. Податково-бюджетна політика держави.
3. Грошово-кредитна політика держави.

Питання для обговорення на семінарах

1. Суть фінансів та їх функції. Фінансова система.
2. Бюджетна та податкова системи. Податково-бюджетна політика України.
3. Закономірності розвитку кредитної системи. Кредитно-грошова політика в Україні.
4. Структура банківської системи та її еволюція.

Нові категорії і поняття

Фінанси, функції фінансів, розподільча функція, контролююча функція, стимулююча функція, фіскальна функція, фінансова система, принципи фінансової системи, централізовані фінанси, децентралізовані фінанси, державний бюджет, державні витрати, бюджетний дефіцит, державний борг, податки, податково-бюджетна політика, кредит, форми кредиту, кредитно-банківська система, грошово-кредитна політика.

Теми реферативних повідомлень

1. Фінанси в системі економічних відносин.

2. Сутність і структура державного бюджету.
3. Сутність і структура податків. Податкова система в Україні.
4. Роль кредиту в сучасній ринковій економіці.
5. Банківська система та її основні елементи.

Тема 3.3. Економічне відтворення та економічне зростання. Циклічні коливання в економіці

План семінарського заняття

1. Відтворення та економічне зростання на макрорівні.
2. Показники макроекономічного рівня господарювання.
3. Економічна рівновага і циклічність суспільного виробництва.

Питання для обговорення на семінарах

1. Сутність процесу суспільного відтворення.
2. Економічне зростання: сутність, типи і фактори.
3. Макроекономічні показники розвитку економіки і методи їх визначення.
4. Циклічність економічного розвитку. Державна політика згладжування циклів.
5. Кризи: визначення, класифікація та причини виникнення. Управління кризами.

Нові категорії і поняття

Економічне відтворення, типи відтворення, просте, звужене та розвинене відтворення, індивідуальне відтворення, показники макроекономічного рівня господарювання, економічне зростання, показники економічного зростання, типи економічного зростання, екстенсивний тип зростання, інтенсивний тип зростання, економічна рівновага, циклічні коливання, циклічність, теорії циклів, цикли, криза, депресія, пожвавлення, підйом, рецесія, стиск, темп економічного зростання.

Теми реферативних повідомлень

1. Відтворення елементів економічної системи.
2. Основні моделі економічного зростання.
3. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні.
4. Природа і специфіка економічної динаміки.
5. Кризи та державне антикризове регулювання економіки.

Тема 3.4. Доходи, їх джерела та розподіл. Зайнятість та відтворення робочої сили в перехідній економіці

План семінарського заняття

1. Система розподілу доходів.
2. Зайнятість і ринок праці.

Питання для обговорення на семінарах

1. Сутність доходу, їх види та джерела формування.
2. Сутність та механізм розподілу доходів. Державне регулювання розподілу доходів.
3. Соціальні аспекти економічних відносин. Механізм соціального захисту.
4. Зайнятість, її суть і форми. Ринок праці.
5. Безробіття: суть види та наслідки. Взаємозв'язок інфляції та безробіття.
6. Сутність та фактори розширеного відтворення робочої сили.

Нові категорії і поняття

Доходи, джерела доходів, номінальний дохід, реальний дохід, граничний дохід, заробітна плата, форми та види заробітної плати, відсоток, підприємницький дохід, економічна рента, мінімальна заробітна плата, “крива Лоренца”, розподіл доходів, вертикальний розподіл доходів, зайнятість, безробіття, види безробіття, рівень безробіття, ринок праці, відтворення робочої сили.

Теми реферативних повідомлень

1. Доходи населення та механізм їх розподілу.
2. Еволюція соціальної структури суспільства.
3. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення
4. Безробіття як економічна проблема.
5. Державне регулювання ринку робочої сили та державна система забезпечення зайнятості.
6. Соціально-економічні наслідки інфляції та державна антиінфляційна політика.
7. Роль держави у регулюванні відтворення робочої сили.

Тема 3.5. Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.

Глобалізація світогосподарських зв'язків та загальноцивілізаційні проблеми людства

План семінарського заняття

1. Сутність світового господарства, його структура і суперечності.
2. Економічні аспекти глобальних проблем.
3. Традиційні і стратегічні МЕВ. Платіжний баланс.
4. Зовнішньоекономічні відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.

Питання для обговорення на семінарах

1. Сутність, етапи становлення, основні риси та структура світового господарства.
2. Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства.
3. Світова торгівля: сутність та структура. Теорії торгівлі.
4. Міжнародна валютна система та міжнародні валютно-фінансові і кредитні відносини.

5. Міжнародна міграція капіталу та інвестиційна політика держави.
6. Міграція населення і світовий ринок праці.
7. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.
8. Зовнішньоекономічна політика держави.
9. Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і загальноцивілізаційні проблеми людства.

Нові категорії і поняття

Світове господарство, структура світового господарства, типи країн, індустріальні країни, міжнародні економічні відносини, міжнародний поділ праці, міжнародна спеціалізація, міжнародна кооперація, транснаціональні корпорації, транснаціональні банки, глобалізація, інтернаціоналізація, інтеграція, світовий ринок, свобода торгівлі, протекціонізм, міграція робочої сили, платіжний баланс, торговий баланс, світова організація торгівлі, зовнішньоекономічна політика, загальноцивілізаційні проблеми людства.

Теми реферативних повідомлень

1. Світове господарство: сутність та структура.
2. Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки.
3. Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми.
4. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Торговельний і платіжний баланс.
5. Проблеми міжнародної міграції капіталу.
6. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили.
7. Глобалізація світогосподарських зв'язків: зло чи благо?
8. Взаємопов'язаний характер, економічні основи та шляхи вирішення глобальних проблем сучасності.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1.

Загальні основи соціально-економічного розвитку суспільства

Тема 1.1. Предмет і функції економічної теорії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів

Контрольні запитання і завдання

1. Яке місце займає економіка у функціонуванні сучасного суспільства?
2. Еволюційний розвиток економічної теорії.
3. Назвіть об'єкт, предмет і основні функції економічної теорії.
4. Які загальнонаукові методи використовує економічна теорія?
5. Дайте характеристику основних спеціальних методів економічної теорії.

Тестові завдання

В рамках якої економічної школи була обґрунтована необхідність державного регулювання економічної системи:

- а) неокласичної;
- б) кейнсіанської;
- в) протекціонізм;
- г) монетаризму.

Яку економічну школу характеризує твердження, що держава не повинна втручатися в економіку, а рівновага встановлюється природним чином:

- а) класичну;
- б) меркантилістів;
- в) історичну;
- г) протекціоністів.

Виберіть найбільш точне визначення економічної теорії:

- а) наука про управління економікою;
- б) наука про проблеми дефіциту і вибору;
- в) суспільна наука, що вивчає мікро- і макроекономіку;
- г) суспільна наука про проблеми найповнішого задоволення потреб в умовах обмеженості ресурсів.

Яке з цих положень не має відношення до визначення предмету економічної теорії:

- а) ефективне використання ресурсів;
- б) необмежені виробничі ресурси;
- в) максимальне задоволення потреб;
- г) духовні потреби.

Яке з визначень найповніше характеризує предмет загальної економічної теорії:

- а) це наука про динаміку матеріальних і духовних потреб людини;
- б) це наука про мотивацію поведінки людини;
- в) це наука про виробництво і критерії розподілу вироблюваних благ;
- г) це наука про найбільш загальні закони розвитку людського суспільства в умовах обмеженості ресурсів.

Економічний закон – це:

- а) узагальнені поняття, що теоретично відображають реальні економічні стосунки;
- б) причинно-наслідковий зв'язок між явищами економічному життю;
- в) виділення загальних закономірностей з окремих випадків і подій;
- г) пояснення класифікація окремих подій, фактів за допомогою загальних понять.

Яка функція економічної теорії полягає у виявленні недоліків попередніх форм господарювання з метою уникнення помилок при розробці нових способів практичних перетворень в економіці:

- а) методологічна;
- б) теоретико-пізнавальна;
- в) матеріально-практична;
- г) критична.

Яка функція економічної теорії відповідає за формування масової економічної свідомості:

- а) теоретико-пізнавальна;
- б) прогностична;
- в) духовно-практична;
- г) методологічна.

Шлях пізнання від загального до окремого дає метод:

- а) синтезу;
- б) аналізу;
- в) дедукції;
- г) індукції.

Тема 1.2. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси

Контрольні запитання і завдання

1. Обмеженість ресурсів і безмежність потреб.
2. У чому полягає корисність? Як ви розумієте теорію граничної корисності?
3. Що ви розумієте під економічними ресурсами і їх рідкістю?
4. Що таке крива виробничих можливостей?
5. Визначте основні напрямки впливу потреб на виробництво.
6. Економічні потреби та інтереси.

Тестові завдання

Потребами, які відповідають світовому рівню, є:

- а) дійсні;
- б) платоспроможні;
- в) світові;
- г) абсолютні.

Гранична корисність – це:

- а) здатність блага задовольняти ту або іншу потребу людини;
- б) суб'єктивна оцінка блага індивідумом;
- в) сума корисностей рівновеликих частин блага;
- г) найменш настійна потреба, що задовольняється останнім із споживаних екземплярів блага даного роду.

Із збільшенням кількості одиниць блага, що є у розпорядженні споживача, загальна корисність цього блага:

- а) зменшується;
- б) зростає;
- в) залишається незмінною;
- г) всі відповіді неправильні.

Обмеженість ресурсів означає, що:

- а) у суспільстві вони є в такій кількості, якої недостатньо для виробництва необхідних товарів і послуг;
- б) з їх допомогою неможливе одночасне і повне задоволення всіх наявних потреб;
- в) ресурсів вистачає тільки на виробництво предметів споживання;
- г) всі відповіді правильні.

Лінія виробничих можливостей показує:

- а) точні кількості 2 товарів, які суспільство має намір виробляти;
- б) кращу з можливих комбінацій 2 товарів;
- в) альтернативну комбінацію товарів за наявності даної кількості ресурсів;
- г) час, коли вступає в дію закон убиваючої продуктивності чинників виробництва.

Крива виробничих можливостей показує різні комбінації двох продуктів при:

- а) неповному використанні трудових ресурсів;
- б) повному використанні всіх наявних ресурсів і незмінної технології;
- в) зміні кількості вживаних ресурсів;
- г) всі відповіді правильні.

Економічні стосунки проявляються через:

- а) певні ролі, які виконують економічні суб'єкти;
- б) лінію поведінки суб'єктів;
- в) економічні інтереси людей;
- г) мотиви людей.

Що не відноситься до способів дії на економічні інтереси:

- а) договір;
- б) наказ;
- в) традиція;
- г) команда.

Способи реалізації економічних інтересів утворюють:

- а) економічні стосунки;
- б) економічний статус людини;
- в) економічний механізм певної системи;
- г) економічну структуру суспільства.

Якщо економіка рухається по опуклій кривій виробничих можливостей управо і вниз, то це означає, що:

- а) альтернативні витрати знижуються;
- б) альтернативні витрати збільшуються;
- в) альтернативні витрати постійні;
- г) немає правильної відповіді.

Завдання

1. У споживача є 3 пляшки лимонаду. Умовно корисність кожної пляшки визначається: 1-ой – 10 од.

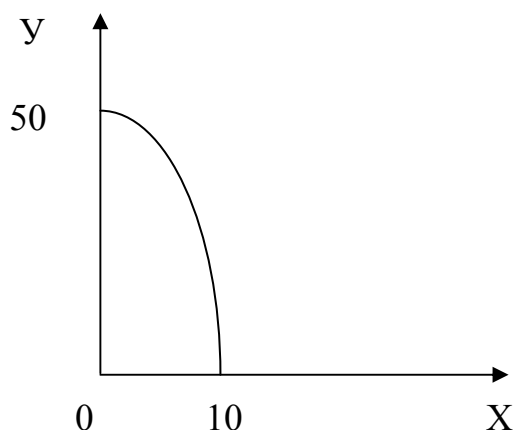
2-ой – 8 од.

3-ій – 6 од.

а) Визначити загальну корисність запасу лимонаду, намалюйте криву загальної корисності.

б) Визначити граничну корисність запасу лимонаду, намалюйте криву граничної корисності.

2. Дана крива виробничих можливостей (КВМ).

Що відбудеться з КВМ, якщо:

а) у галузі, що виробляє товар У, НТП дозволить збільшити кількість продуктів до 60 од.

б) у галузі, що виробляє товар X, залучення додаткових ресурсів дозволить збільшити кількість X до 20 од.

в) ці процеси відбудуться в обох галузях?

3. У якійсь гіпотетичній країні проводяться тільки два товари: велосипеди і пральні машини. Всі наявні ресурси використовуються повністю. Варіанти виробничих комбінацій приведені в таблиці.

А) накреслите криву виробничих можливостей.

Б) відшукайте на графіку точку М (80 велосипедів і 30 пральних машин). Про що свідчить ця точка?

В) відшукайте на графіку точку N (30 велосипедів і 20 пральних машин). Про що свідчить ця точка?

Г) Знайдіть альтернативні витрати. Що показує їх динаміка?

Варіанти вибору	Велосипеди (шт.)	Пральні машини (шт.)	Альтернативні витрати
А	100	0	
В	90	10	
С	75	20	
Д	55	30	
Е	0	40	

Тема 1.3. Економічна система суспільства. Відносини власності

Контрольні запитання і завдання

1. Які ви знаєте системи організації господарського життя?
2. Назвіть центральні проблеми будь-якої економічної системи, розкрийте їх зміст і перерахуйте способи рішення цих проблем.
3. Назвіть головні відмінності ринкової економіки від адміністративно-командної.
4. Що ви розумієте під "змішаною" економікою?
5. Охарактеризуйте основні моделі ринкової економіки.
6. Яку структуру мають відносини власності?

7. У чому полягає сутність історичної еволюції відносин власності?
8. Розкрийте зміст та економічні переваги корпоративної форми власності.
9. Покажіть роль і місце державної власності в соціально-орієнтованій ринковій економіці.
10. Як змінюються місце і роль людини у процесі становлення і розвитку постіндустріальної цивілізації?

Тестові завдання

Який з приведених прикладів характеризує економічну систему?

- А) система громадських організацій і партій;
- б) форма власності на засоби виробництва і рівень продуктивних сил суспільства;
- в) сукупність соціально-культурних інститутів;
- г) механізм координації господарських обов'язків.

Якщо економічна влада централізована, основним економічним суб'єктом виступає держава, ринок не виконує функцію регулятора економіки, а в поведінці економічних суб'єктів загальний інтерес домінує над особистим, то це:

- а) ринкова економіка (чистий капіталізм);
- б) змішана економіка;
- в) традиційна економіка;
- г) командна економіка.

Яке з визначень характеризує суть соціального-ринкового господарства?

- А) регулювання економічних стосунків на мікрорівні економічними законами ринку, а на макрорівні законами держави;
- б) мінімум державного втручання в економіку;
- в) досягнення високого рівня добробуту для переважаючої більшості членів суспільства в умовах економічних свобод і на основі конкурентного порядку;

г) націленість виробництва на забезпеченість населення товарами першої необхідності.

Панування машин і механізмів у виробництві є ознакою:

- а) постіндустріальної цивілізації;
- б) аграрної цивілізації;
- в) індустріальної цивілізації;
- г) інформаційної цивілізації.

Власність в економічному сенсі – це:

- а) концентрація людської праці, яка представлена в речі;
- б) приналежність речі людині;
- в) система стосунків між людьми з приводу привласнення речей;
- г) економічні стосунки між людьми (стосунки з приводу привласнення і відчуження економічних благ), які відображені в речі.

Права власності – це:

- а) право застосування корисних властивостей блага для себе;
- в) право вирішувати, хто і як забезпечуватиме використання блага;
- г) право володіти результатами від використання блага;
- г) всі відповіді правильні.

Якщо яке-небудь майно взяте в оренду, то орендар:

- а) є потенційним власником;
- б) розпоряджається споживною вартістю майна;
- в) є повним власником;
- г) розпоряджається цінністю даного майна (може продати його або подарувати).

Виділіте негативні прояви приватної власності для економіки в цілому:

- а) майнова диференціація власників;
- б) жорстка залежність добробуту власника від результатів виробничої діяльності;
- в) сприяння розвитку заповзятливості;
- г) посилення конкурентної боротьби.

Повернення до державної власності приватизованих об'єктів є:

- а) приватизацією;
- б) націоналізацією;
- в) денаціоналізацією;
- г) реприватизацією.

Існування державної власності обумовлене:

- а) наявністю капіталомістких і нерентабельних галузей;
- б) необхідністю вирішення загальнонаціональних і соціальних завдань, підтримка рівня життя населення;
- в) прагнення збільшити державні доходи;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 1.4. Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція

Контрольні запитання і завдання

1. Що є процесом праці? Якщо процес праці здійснюється в певній суспільній формі, то чим він виступає в даному випадку?
2. Що входить до складу продуктивних сил суспільства?
3. Як впливає НТР на зміну місця і ролі людини в процесі виробництва?
4. У чому полягає двоїстість процесу виробництва?
5. Що ви розумієте під виробництвом і суспільним продуктом?

6. У чому відмінність показника валовий суспільний продукт від чистого продукту або національного доходу?
7. Розшифруйте поняття ефективність виробництва, назвіть основні її показники. Чому важливо враховувати соціальну ефективність виробництва?
8. Чим відрізняється товарне виробництво від натурального? Які умови і причини існування товарного виробництва? Чи можлива заміна товарної форми господарства на яку-небудь іншу?
9. Дайте визначення товару. Якими властивостями він володіє?
10. У чому полягає подвійна природа праці?
11. Дайте визначення конкретної і абстрактній праці. Що таке проста і складна праця?
12. Як впливають на величину вартості товару продуктивність та інтенсивність праці?
13. Що таке суспільно необхідний робочий час?

Тестові завдання

Що не входить до складу засобів виробництва:

- а) робоча сила;
- б) предмети праці;
- в) засоби праці;
- г) знаряддя праці.

З переліку визначень вкажіть те, яке характеризує робочу силу:

- а) то, на що направлена праця;
- б) то, чим людина впливає на предмет праці;
- в) доцільна діяльність людини;
- г) здібність людини до праці.

Що не відноситься до соціально-економічних виробничих стосунків:

- а) феодальні;

- б) стосунки на базі капіталістичного виробництва;
- в) організація виробництва;
- г) ринковий тип виробничих стосунків.

У чому полягає двоїстість процесу виробництва?

- А) у взаємозалежності і взаємному впливі чинників виробництва на процес праці;
- б) у безпосередньому використанні чинників виробництва;
- в) в процесі виробництва створюються певні блага і формується їх вартість;
- г) у характері з'єднання чинників виробництва

Частина суспільного продукту, яка використовується для накопичення і розширення виробництва, – це:

- а) матеріальні витрати;
- б) чистий продукт;
- в) необхідний продукт;
- г) додатковий продукт.

Якою є економічна мета, якщо суспільство прагнути мінімізувати витрати і максимізувати віддачу від обмежених виробничих ресурсів:

- а) досягнення повної зайнятості;
- б) підтримка економічного зростання;
- в) підвищення економічної безпеки;
- г) підвищення економічної ефективності.

Який показник характеризує ефективність використання робочої сили:

- а) фондомісткість;
- б) рентабельність;
- в) продуктивність праці;
- г) трудомісткість.

Чим зумовлена необхідність зміни технічної будови виробництва?

- А) посиленням суспільного розподілу праці;
- б) зростання вимог до кваліфікації і компетенції людини;
- в) досягнутим рівнем розвитку продуктивних сил в суспільстві;
- г) науково-технічною революцією.

Натуральне господарство не спирається на:

- а) внутрішнє споживання продукції;
- б) безкоштовне привласнення;
- в) розвинутий поділ праці;
- г) відірваність суб'єктів.

Товар – це:

- а) річ, що володіє споживчою вартістю або корисністю;
- б) річ, що є продуктом людської праці;
- в) річ, що обмінюється на іншу річ або гроші;
- г) благо, що не є продуктом праці, але корисне людині.

Витрати суспільно необхідної праці визначають величину:

- а) вартості;
- б) мінової вартості;
- в) споживної вартості;
- г) конкретної вартості.

Завдання

1. Як зміниться мінова вартість товарів $18 \text{ олівців} = 50 \text{ зошитів}$, якщо $18 = \text{constant}$?

- А) вартість олівців зросте в 2 рази?
- Б) вартість олівців впаде в 2 рази, а вартість зошитів зросте в 2 рази?
- В) вартість зошитів впаде в 2 рази?

Г) вартість олівців зростає в 2 рази, а вартість зошитів впаде в 2 рази?

2. За 8 годин робочий виробляє 8 виробів. Як зміниться величина вартості одного виробу і всіх виробів, якщо продуктивність праці зростає в 2 рази?

3. За 8 годин виробляється 16 виробів загальною вартістю 80 гривень. Яка вартість денної продукції та 1 виробу, якщо:

- продуктивність праці зростає в 2 рази;
- інтенсивність праці збільшиться в 1,5 разів.

4. Вартість основних виробничих фондів – 100 тис. грн.

Чисельність тих, що працюють – 600 чоловік.

Об'єм чистої продукції – 1200 тис. грн.

Визначите рівень продуктивності праці, фондівіддачу і фондомісткість.

Тема 1.5. Теорія грошей

Контрольні запитання і завдання

1. Як розвиток товарного виробництва і обміну призвів до виникнення грошей?
2. Розкрийте єдність і протилежність товару і грошей.
3. Які функції грошей як загального еквівалента?
4. Як визначають валютний курс?
5. Як відбувається зв'язок національних валют із золотом?
6. Як розуміти "об'єктивний характер дії економічних законів"?
7. Причини і наслідки використання бартеру.
8. Розкрийте поняття: "зростання цін відбувається не через те, що все дорожче, а через те, що гроші стають дешевшими".
9. Що ви розумієте під інфляцією? Її причини та наслідки.

Тестові завдання

Теорія, що обмежує значення грошей статистичним впливом на ціни, має назву:

- а) еволюційна;
- б) кількісна;
- в) номіналістична;
- г) раціоналістична.

Гроші – це:

- а) особливий товар, який має властивості вартості і споживної вартості;
- б) капітал;
- в) особливий товар, який виконує роль загального еквівалента;
- г) паперові знаки золота.

Що відноситься до сутності грошей:

- а) особливий товар;
- б) втілення багатства;
- в) загальний еквівалент;
- г) суспільне втілення вартості.

В даний час функцію світових грошей виконують:

- а) золоті злитки;
- б) електронні гроші;
- в) резервні валюти;
- г) всі відповіді неправильні.

До функцій грошей не відноситься:

- а) міра вартості;
- б) засіб накопичення;
- в) засіб платежу;
- г) засіб розподілу.

Функція грошей при розриві в часі актів купівлі й продажу має назву:

- а) засіб нагромадження;
- б) засіб обігу;
- в) засіб платежу;
- г) міра вартості.

Які з перерахованих благ володіють меншою ліквідністю:

- а) золото;
- б) нерухомість;
- в) коштовності;
- г) гроші.

Які з перерахованих благ володіють абсолютною ліквідністю:

- а) акції;
- б) облігації;
- в) гроші;
- г) товари першої необхідності.

Якщо номінальна вартість грошей не зміниться, а ціни на товари і послуги зростуть в 2 рази, то купівельна спроможність грошей:

- а) зросте в 2 рази;
- б) впаде в 2 рази;
- в) впаде в 4 рази;
- г) не зміниться.

Відмінність між грошима і «квазі грошима» полягає в тому, що:

- а) гроші на відміну від «майже грошей» можна витратити безпосередньо;
- б) «майже гроші» включають депозити на банківських рахівницях, тоді як гроші не включають їх;
- в) гроші звертаються швидше «майже грошей»;

г) «майже гроші» – це нерозмінні паперові гроші на відміну від грошей.

Завдання

1. Сума цін товарів, що знаходяться в обігу, складає 300 тис. ден. од.; сума цін товарів, що продані в кредит, – 200 тис. ден. од.; сума цін товарів, термін сплати по яких наступив, – 10 тис. ден. од., а платежі що взаємнопогашаються – 15 тис. ден. од. Одна грошова одиниця здійснює в середньому 25 оборотів за рік. Знайдіть кількість грошей, необхідних для обігу. Що відбудеться в економіці, якщо в обіг буде випущено 15 тис. ден. од.?

2. Металева і паперова готівка складає 215 од.

Внески на рахівницях ощадних кас – 800 од.

Чекові внески – 1615 од.

Дрібні термінові внески – 2382 од.

Крупні термінові внески – 620 од.

Сформулюйте грошові агрегати M1; M2; M3.

Змістовий модуль 2

Теоретичні основи ринкової економіки. Перехідна економіка

Тема 2.1. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

Контрольні запитання і завдання

1. Чи є різниця між поняттями: "ринкова економіка" і "товарна економіка"?
2. Якими є загальні елементи ринкового господарства і механізм дії останнього?
3. Ринкові форми і способи ринкової поведінки економічних суб'єктів.
4. Чому сучасний ринок вважається полісистемним утворенням з надзвичайно багатою структурою?

5. Яку роль відіграє конкуренція у розвитку сучасного ринкового господарства?
6. У чому полягають переваги і недоліки монопольної організації ринку над організацією типу досконалої конкуренції?
7. Суть попиту та пропозиції та їх взаємодія.
8. Чим зумовлюються напрям і нахил графічних кривих ринкового попиту та ринкової пропозиції?
9. Розкрийте значення поняття цінової еластичності для характеристики кількісної динаміки ринкового попиту та ринкової пропозиції.
10. Яка роль ціни рівноваги у формуванні економічних зв'язків виробника (продавця) і споживача (покупця)?
11. Перелічіть види та призначення цін, що використовуються на ринку.
12. Чому в сучасному ринковому господарстві існують тіньові відносини та зв'язки?

Тестові завдання

Які економічні передумови необхідні для виникнення ринкової форми господарювання?

- А) висока ефективність виробництва;
- б) суспільний розподіл праці;
- в) приватна власність;
- г) немає правильної відповіді.

Що не належить до принципів ринкової економіки?

- А) лібералізація цін;
- б) стосунки партнерства;
- в) державне регулювання ринкових стосунків;
- г) централізований розподіл матеріальних і фінансових ресурсів.

Що таке ринок?

- А) сукупність покупців і продавців товарів і послуг;

- б) місце, де відбувається обмін товарів;
- в) організаційно-економічні форми обміну товарів і послуг;
- д) всі відповіді правильні.

Що не є функцією ринку?

- А) обмін товарів і послуг;
- б) інформація про необхідних суспільству товари і послуги;
- в) стимулювання підвищення ефективності виробництва;
- г) планове регулювання потоків товарів, послуг і прибутку.

Що належить до одного з видів ринку?

- А) ринок водних ресурсів;
- б) ринок засобів виробництва;
- в) ринок лісових угідь;
- г) немає правильної відповіді.

Ринкова структура з малою кількістю продавців і безліччю покупців є:

- а) поліполією;
- б) олігополією;
- в) монополією;
- г) дуополією.

До функцій держави в ринковій економіці не відноситься:

- а) законотворча діяльність;
- б) підтримка конкурентного середовища;
- в) встановлення цін на продукцію приватного сектора;
- г) антициклічне регулювання економіки.

Що таке попит?

- А) потреба споживача;

- б) переваги споживача;
- в) бажання і переваги покупця;
- г) потреба покупця, яка забезпечена платіжними засобами.

Закон попиту описує:

- а) не пропорційну залежність між ціною і об'ємом попиту;
- б) пряму залежність між ціною і об'ємом попиту;
- в) зворотню залежність між ціною і об'ємом попиту;
- г) пряму пропорційну залежність між ціною і об'ємом попиту.

Зміна якого чинника не викликає зрушення кривої попиту:

- а) смаків і переваг споживачів;
- б) розміру і розподілу національного доходу;
- в) ціни товару;
- г) чисельності або віку споживачів.

Якщо два товари є взаємозамінними, то підвищення ціни одного приведе до:

- а) зростання об'єму попиту на іншій;
- б) зростання попиту на іншій;
- в) скорочення попиту на іншій;
- г) скорочення об'єму попиту на іншій.

Студент уважно стежить за своїми витратами. Коли ціни на продукти харчування вирости на 2%, він скоротив їх покупку на 1%. Для студента попит на продукти харчування:

- а) нееластичний, а його витрати збільшуються;
- б) еластичний, а його витрати скорочуються;
- в) має одиничну еластичність, а його витрати не змінюються;
- г) нееластичний, а його витрати скорочуються.

Виберіть відповідь, яка характеризує еластичний попит за ціною:

- а) $E > 1$;
- б) $E = 1$;
- в) $E < 1$;
- г) $E = 0$.

Із зростанням доходів споживачів скорочується попит на:

- а) товари першої необхідності;
- б) нормальні товари;
- в) нижчі товари;
- г) предмети розкоші.

Зростання попиту на товар може бути наслідком зниження ціни:

- а) даного товару;
- б) товару-замінника;
- в) доповнюючого товару;
- г) нейтрального товару.

Товари-субститути - це пари товарів, для яких:

- а) підвищення ціни одного викликає зростання попиту на іншій;
- б) підвищення ціни одного викликає скорочення попиту на іншій;
- в) попит росте із зростанням доходів споживачів;
- г) підвищення ціни одного не викликає зміни попиту на іншій.

Товар вважається за нормальний, якщо попит на нього:

- а) росте із зростанням ціни товару-замінника;
- б) зменшується із зростанням доходів споживачів;
- в) росте із зростанням доходів споживачів;
- г) скорочується із зростанням ціни доповнюючого товару.

Зсув кривої пропозиції товару є слідством:

- а) скорочення попиту на нього;
- б) зростання доходів споживачів;
- в) зниження ціни товару;
- г) надання субсидії виробникам.

Що характеризує еластичну пропозицію за ціною?

- А) випереджаюче збільшення продажів і прибутку унаслідок зміни ціни;
- б) збільшення доходу унаслідок збільшення ціни;
- в) збільшення доходу унаслідок збільшення ціни і зменшення продажів;
- г) немає правильної відповіді.

На ринку певного товару об'єм попиту перевищує об'єм пропозиції. Це:

- а) приклад дії закону низхідної віддачі;
- б) приклад надлишку;
- в) приклад дефіциту;
- г) приклад дії закону зростання альтернативних витрат.

Ринок товару знаходиться в стані рівноваги, якщо:

- а) об'єм попиту на товар дорівнює об'єму його пропозиції;
- б) на ринку не існує ні надлишку, ні дефіциту товару;
- в) за певною ціною плани покупців щодо покупок збігаються з планами продавців щодо продажу;
- г) всі відповіді правильні.

Якщо ринкова ціна нижче рівноважною, то:

- а) виникає дефіцит товару;
- б) з'являється надлишок товару;
- в) знижується ціна ресурсів;
- г) до галузі увійдуть нові фірми.

Тема 2.2. Капітал як економічна категорія і фактор виробництва. Оборот капіталу. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу

Контрольні запитання і завдання

1. Наведіть трактування поняття капіталу різними економічними школами.
2. Дайте визначення витратам виробництва. Як ви розумієте собівартість продукції? Чи є різниця між вартістю товару і ціною виробництва?
3. Перелічіть фази кругообігу капіталу. В чому полягає функція капіталу в кожній з них?
4. У чому полягає різниця в поділі капіталу на постійний та змінний і основний та оборотний?
5. Назвіть відмінності між марксистським і неокласичним підходами до встановлення джерела зростання капіталу.
6. Розкрийте сутність інфраструктурного забезпечення функціонування ринку.
7. Дайте визначення торговельного капіталу і назвіть основні джерела його формування.
8. Дайте визначення позиковому капіталу. Який товар обертається на ринку позикових капіталів та охарактеризуйте особливості сторін, що беруть участь в операції?
9. Що є кредитом? Дайте характеристики комерційного і банківського кредиту.
10. Назвіть основні типи банків та їх функції. З чого складається банківський прибуток?
11. Як визначається норма відсотка і від чого вона залежить?
12. Чи є різниця між авансованим і спожитим капіталом?
13. Як визначається норма прибутку і як утворюється середня норма прибутку?

Тестові завдання

Капітал – це:

- а) гроші, здатні приносити додаткові гроші;
- б) накопичена праця, запаси (машин, інструментів, сировини, грошей і т. п.);

в) певна сума матеріальних, грошових, інтелектуальних коштів, які дають можливість власникові займатися підприємницькою діяльністю з метою отримання прибутку;

г) вартість, яка здатна приносити додану вартість.

Витрати, які не залежать від величини обсягу продукції, мають назву:

а) постійні;

б) загальні;

в) економічні;

г) бухгалтерські.

Валовий прибуток є підсумком:

а) складання виторгу і витрат;

б) відношення витрат до виторгу;

в) складання всіх витрат;

г) вирахування витрат з виторгу.

З переліку елементів капіталу вкажіть ті, що відносяться до основного капіталу:

а) сировина і матеріали;

б) машини і устаткування;

в) заробітна плата;

г) енергія.

Що таке оборотний капітал?

А) та частина капіталу в товарній формі, яка переносить свою вартість на продукт впродовж одного кругообігу з терміном менше року;

б) та частина капіталу в товарній формі, яка переносить свою вартість на продукт впродовж декількох кругообігу з терміном більше року;

в) немає правильної відповіді;

г) всі відповіді правильні.

Як Ви розумієте фізичний знос капіталу?

- А) втрати капіталом своєї споживної вартості унаслідок продуктивного використання або не використання взагалі;
- б) втрати капіталом своєї споживної вартості унаслідок появи продуктивнішого капіталу;
- в) втрати капіталом своєї споживної вартості унаслідок появи дешевшого капіталу;
- г) немає правильної відповіді.

Що таке амортизація капіталу?

- А) перенесення на продукт або послугу вартості оборотного капіталу;
- б) перенесення на продукт або послугу вартості зносу основного капіталу і її накопичення для відтворення капіталу;
- в) перенесення на продукт або послугу вартості зносу змінного капіталу і її накопичення для відтворення капіталу;
- г) всі відповіді правильні.

Що не входить в ринкову інфраструктуру?

- А) товарна біржа;
- б) фондова біржа;
- в) міжнародна товарна біржа;
- г) Кабінет Міністрів.

Визначите істотну ознаку товарної біржі:

- а) акціонерне об'єднання;
- б) аукціон;
- в) організаційно-економічна форма функціонуючого ринку, комерційне підприємство;
- г) об'єднання покупців.

Що таке фондова біржа?

- А) ринок товарних цінностей, що постійно діє;
- б) організаційна форма ринку цінних паперів;
- в) організаційно оформлений ринок робочої сили;
- г) такої біржі не існує.

Що не відноситься до цінних паперів?

- А) зобов'язання держави;
- б) акції;
- в) вексель;
- г) немає правильної відповіді.

Завдання

1. Вартість основного капіталу складає 300 млн. грн. Середня швидкість його обороту - 6 років. Оборотній капітал складає 50 млн. грн. і обертається 13 разів на рік. Визначити час обороту всього капіталу в цілому і кількість його оборотів за рік.

2. Підприємство на організацію виробництва авансувало:

на покупку машин і механізмів – 1200 грн.

на виплату заробітної плати з розрахунку на 2000 працюючих робочих – по 120 грн. на кожного;

на сировину і матеріали – 360 тис. грн.;

на електроенергію – 100 тис. грн.;

на газопостачання – 200 тис. грн.;

на будівництво цехи – 500 тис. грн.;

на будівництво електростанції і теплової мережі – 400 тис. грн.

Визначите, які витрати відносяться до основних, а які – до оборотних фондів?

3. Вартість основних виробничих фондів підприємства - 400 тис. грн., а термін їх

використання -10 років,

витрати на оплату праці - 50 тис. грн.,

витрати на сировину, матеріали, паливо – 100 тис. грн.,

прибуток – 55 тис. грн.

Визначити:

а) річну суму амортизації;

б) норму амортизації;

в) постійні витрати;

г) змінні витрати;

д) норму прибутку (двома способами).

4. 1 жовтня на фондовій біржі здійснена операція з продажу 20 тис. акцій за ціною 100 ф. ст. за акцію на строк до 31 жовтня. За жовтень місяць курс акції підвищився до 120 ф. ст. Хто і яку суму виграв (продавець або покупець) в ситуації, що створилася? Розрахуйте ту ж ситуацію, якщо за жовтень місяць курс акції знизився до 90 ф. ст.

Тема 2.3. Монополія та конкуренція в ринковій економіці. Ринкові відносини в аграрному секторі економіки

Контрольні запитання і завдання

1. Сутність та умови виникнення конкуренції.
2. Види та форми конкуренції, методи конкурентної боротьби.
3. Сутність та види монополізму.
4. Механізм утворення монопольної ціни і монопольного прибутку.
5. Наслідки надмірної монополізації.
6. У чому особливості аграрних економічних відносин?

7. У чому особливості землі як чинника виробництва?
8. Що ви розумієте під агропромисловим комплексом?
9. Що ви розумієте під рентою взагалі і земельною рентою? Що є джерелом всіх видів земельної ренти? Форми та розподіл земельної ренти.
10. Розкрийте умови формування і джерела диференціальної ренти.
11. Що є ціна землі і як вона визначається?
12. Особливості відтворення в сільському господарстві.
13. Які зміни спостерігаються в земельних відносинах в нашій країні? Які відбуваються радикальні перетворення у відносинах власності на землю?

Тестові завдання

Із переліку ознак типів ринкового середовища виберіть ту, що відноситься до вільної (досконалої) конкуренції:

- а) обмежений доступ до ринкової інформації;
- б) обмежений вхід продавців на ринок;
- в) вільний механізм ціноутворення;
- г) ціни регулює держава.

Укажіть, яка з наведених ознак ринкової структури характеризує чисту монополію:

- а) унікальність виготовленої продукції.
- б) є невелике число конкуруючих між собою виробників.
- в) є тільки один покупець.
- г) відсутній контроль над ринковими цінами.

Із наведеного переліку виберіть те, що не відноситься до видів монополії:

- а) природна;
- б) економічна;
- в) адміністративна;
- г) досконала.

До нецінових методів конкурентної боротьби належить:

- а) зміна ціни;
- б) підвищення якості товару;
- в) використання чужого товарного знаку (марки);
- г) надання додаткових послуг при реалізації товару.

До форм недосконалої конкуренції не належить:

- а) чиста монополія;
- б) монополістична конкуренція;
- в) чиста конкуренція;
- г) олігополія.

До форм економічної монополії не належить:

- а) картель;
- б) синдикат;
- в) концерн;
- г) олігополія.

Із визначень ціни укажіть те, що відноситься до монопольної ціни:

- а) витрати виробництва + середній прибуток;
- б) витрати виробництва + витрати торгівлі;
- в) витрати виробництва + монополістичний прибуток;
- г) немає правильної відповіді.

Антимонопольне законодавство націлене в першу чергу на забезпечення:

- а) споживачів суспільними товарами і послугами;
- б) умов конкуренції;
- в) повній зайнятості;
- г) економічної свободи.

Суб'єктами аграрних відносин є:

- а) держава;
- б) сільськогосподарські підприємства;
- в) індивідуальні виробники сільськогосподарської продукції;
- г) всі відповіді правильні.

До особливостей сільськогосподарського виробництва не відноситься:

- а) залежність від природно-кліматичних умов;
- б) сезонний характер сільськогосподарського виробництва;
- в) уся вироблена сільськогосподарська продукція набуває товарної форми;
- г) основним засобом виробництва є земля.

Із переліку визначень земельної ренти виберіть найбільш точне:

- а) це передача частини доходу, створеного землекористувачем, власнику землі;
- б) це додатковий прибуток;
- в) це орендна плата за користування землею;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 2.4. Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.

Підприємство (фірма) в перехідній економіці

Контрольні запитання і завдання

1. Закономірності та особливості розвитку економік постсоціалістичних країн.
2. Теоретичні аспекти ринкової трансформації економік постсоціалістичних країн та їх функціонування у ринковій економіці.
3. Структурна перебудова економік постсоціалістичних країн.
4. Підприємство, його сутність, основні види, фонди та результати діяльності в економіці постсоціалістичних країн на сучасному етапі.
5. Головні напрямки макроекономічної політики, її типи та інструменти в економіці постсоціалістичних країн на сучасному етапі.

Тестові завдання

Перехідна економіка – це:

- а) постіндустріальна економіка;
- б) змішана економіка;
- в) інформаційна економіка;
- г) особливий стан економічної системи на етапі її становлення й реформування.

Суть перехідної економіки:

- а) приватизація;
- б) розвиток ринків праці, фінансів, цінних паперів;
- в) підтримка підприємництва;
- г) зміцнення законності, порядку, влади і їх носіїв.

Основними рисами перехідної економіки виступають:

- а) стабільність, динамізм і стійкість.
- б) нестабільність, альтернативний характер розвитку, суперечність, історичність.
- в) високі темпи росту економіки і рівня життя населення.
- г) постійне збільшення показників соціально-економічного розвитку.

Рисами перехідної економіки не є:

- а) альтернативність розвитку;
- б) невизначеність;
- в) нестійкість;
- г) низька ризикованість.

Структурні особливості економіки соціалізму:

- а) монополізація галузей;
- б) роздутий військово-промисловий комплекс;

- в) адміністративна система розподілу та відсутність ринкових механізмів природного відбору;
- г) всі відповіді правильні.

Який пункт є зайвим при визначенні шляхів переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки:

- а) “великий стрибок”;
- б) широка приватизація;
- в) “шокова терапія”;
- г) демократизація суспільного життя.

Яку назву отримали колишні слаборозвинені країни, що здійснили якісний стрибок в економічному розвитку:

- а) розвинені;
- б) постіндустріальні;
- в) з перехідною економікою;
- г) нові індустріальні?

Високий ступінь монополізації ринку в економіці перехідного типу обумовлений:

- а) прагненням державних органів підвищенню ступеня монополізації господарства в попередній господарській системі;
- б) розвитком конкуренції, що приводить до зростання концентрації і централізації виробництва і капіталу;
- в) незбалансованістю попиту і пропозиції;
- г) всі відповіді правильні.

Роль держави в країнах з перехідною економікою:

- а) зростає;
- б) знижується;

- в) залишається незмінною;
- г) всі відповіді неправильні.

Основні напрями антимонопольної політики держави в перехідній економіці:

- а) ефективний контроль за економічною концентрацією на ринку;
- б) обмеження монополістичної діяльності;
- в) припинення виникнення домінуючого положення на ринку окремих суб'єктів;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 2.5. Теоретичні аспекти ринкової трансформації економіки України

Контрольні запитання і завдання

1. Основні напрямки переходу країни до системи сучасної ринкової економіки.
2. Форми і механізм роздержавлення та приватизації.
3. Формування ринкових відносин в агропромисловому комплексі.
4. Соціальна складова економічних перетворень в Україні.
5. Зовнішньоекономічна політика України.
6. Основні проблеми та суперечності сучасних процесів в Україні.
7. Чим викликана необхідність структурної перебудови економіки на сучасному етапі?

Тестові завдання

Необхідність переходу країни від адміністративно-командної системи до системи сучасної ринкової економіки обумовлена:

- а) наростаючою недієздатністю нетоварної економіки;
- б) швидкою адаптацією до змін;
- в) невичерпністю екстенсивних чинників економічного зростання;
- г) високою продуктивністю праці.

Які реформи перехідного періоду відносять до інституціональних?

- А) приватизація;
- б) макроекономічна стабілізація;
- в) структурні реформи;
- г) всі відповіді правильні.

Загальні закономірні явища трансформації економіки України:

- а) невизначеність та нестійка рівновага;
- б) нерівність в розподілі доходів;
- в) циклічність розвитку;
- г) всі відповіді вірні.

Процес повернення об'єктів, що раніше були націоналізовані, до приватних власників має назву:

- а) деприватизація;
- б) націоналізація;
- в) реприватизація;
- г) ренаціоналізація.

Які етапи пройшла приватизація в Україні:

- а) сертифікатна;
- б) натуральна;
- в) речова;
- г) грошова.

Процес обмеження втручання держави в економіку, переведення державних підприємств на комерційні засади господарювання, створення умов для зростання кількості господарюючих суб'єктів – це:

- а) приватизація;
- б) роздержавлення;

- в) корпоратизація;
- г) комерціалізація.

Який пункт є зайвим при визначенні сучасних форм роздержавлення власності:

- а) оренда;
- б) приватизація;
- в) експропріація;
- г) акціонування.

Виділіть пункт, що не характеризує спосіб роздержавлення в перехідній економіці.

- а) лібералізація ринків;
- б) стимулювання змішаних підприємств;
- в) комерціалізація діяльності підприємств;
- г) стимулювання державного підприємництва.

Відкрита економіка припускає:

- а) уповільнення конкуренції між вітчизняними виробниками;
- б) зниження об'єму імпорту;
- в) поглиблення спеціалізації і кооперації;
- г) скорочення експортних поставок.

Головною ознакою "відкритої економіки" є:

- а) свобода переміщення капіталу і іноземних інвестицій;
- б) свобода руху всіх чинників виробництва;
- в) повсюдна установа вільних економічних зон;
- г) сприятливий інвестиційний клімат.

Змістовий модуль 3.

Економічна теорія та економічна політика держави. Закономірності розвитку світового господарства

Тема 3.1. Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Держава та її економічні функції в ринковій економіці

Контрольні запитання і завдання

1. Як економічна теорія відіграє роль основи для здійснення економічної політики держави?
2. Яким чином може бути досягнуто стабільність і ефективність в розвитку національної економіки?
3. Охарактеризуйте головні економічні функції держави.
4. Як ви розумієте пряму підприємницьку діяльність держави? У чому вона полягає?
5. Охарактеризуйте можливі наслідки кредитної політики держави.
6. Дайте характеристику суспільних благ. За допомогою яких засобів уряд забезпечує країну суспільними благами?
7. Як ви розумієте прямі і непрямі податки, прогресивні і регресивні податки?
8. Поясніть, яким чином уряд може маніпулювати своїми витратами і податковими надходженнями з метою понизити безробіття і рівень інфляції.
9. Яким чином уряд може перерозподіляти доходи?
10. Розкрийте основні погляди представників класичної економічної теорії на ринок і роль держави в забезпеченні стабілізації економіки.
11. У чому полягає основна відмінність кейнсіанської економічної теорії від класиків і сучасного некласичного напрямку?
12. Якими причинами викликано втручання держави в ринковий механізм?
13. Що ви розумієте під заходами держави щодо захисту конкуренції?

Тестові завдання

Завдання державного регулювання економіки:

- а) сприяння успішному виконанню середньострокових загальногосподарських державних програм;
- б) коректування ринкового механізму там і в тій мірі, де економічними засобами коректувати його неможливо;
- в) згладжування диспропорцій в галузевій і територіальній структурі економіки країни;
- г) всі відповіді правильні.

Держава може безпосередньо впливати на такі частини сукупних витрат, як:

- а) приватні інвестиції;
- б) витрати домогосподарств;
- в) об'єм товарів, що імпортуються, і послуг;
- г) величину державних закупівель товарів і послуг.

Що не є засобом здійснення державної політики?

- А) законодавство по охороні і захисту навколишнього середовища;
- б) фінансування розвитку малого бізнесу;
- в) державні субсидії на розвиток суспільно необхідних виробництв;
- г) антимонопольне законодавство.

У національній економіці спостерігається ситуація з повним використанням всіх виробничих ресурсів, проте, високою інфляцією. Які заходи державного регулювання можуть сприяти в цих умовах зниженню темпів інфляції:

- а) збільшення податкових ставок і покупка державних облігацій на відкритому ринку;
- б) зниження ставок податків і продаж державних облігацій на відкритому ринку;

- в) скорочення державних витрат і продаж державних облігацій на відкритому ринку;
- г) збільшення державних витрат і покупка державних облігацій на відкритому ринку.

До економічного метода державної регулювання відносять:

- а) субсидування;
- б) ліцензування;
- в) зміна податкових ставок;
- г) встановлення фіксованих цін.

Виділіть пункт, де адміністративні методи державного регулювання не є основними.

- а) антимонопольне регулювання;
- б) розробка національної системи стандартизації і сертифікації;
- в) створення державних заповідників;
- г) фіскальна політика.

Державна політика, яка направлена на макроекономічну стабілізацію у фазі спаду, - це:

- а) зниження податкових ставок;
- б) заборона додаткового кредитування;
- в) скорочення державних витрат для зниження безробіття;
- г) зростання процентних ставок по позиках банків.

Державна політика щодо збільшення пропозиції досягається шляхом:

- а) скорочення споживчого імпорту;
- б) звуженням ринку товарів і послуг.
- в) підвищенням товарності народного господарства;
- г) націоналізацією приватних підприємств.

Основними економічними функціями держави в ринковій економіці є:

- а) політика зниження витрат виробництва;
- б) створення ринкової інфраструктури;
- в) розподіл суспільного продукту;
- г) політика макроекономічної стабілізації

Державне регулювання вирішує проблеми:

- а) досягнення повної зайнятості;
- б) прискорення економічного зростання;
- в) забезпечення економічної безпеки країни;
- г) всі вказані проблеми разом.

У якій з моделей державного регулювання економіки рівень державного втручання в економіку найбільш низький?

- а) американська;
- б) шведська;
- в) німецька;
- г) японська.

Тема 3.2. Фінансово-кредитна система

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення фінансам.
2. Перерахуйте ланки фінансової системи і дайте їм характеристику.
3. Дайте визначення державному бюджету і розкрийте структуру його прибуткової і витратної частини.
4. Як ви розумієте бюджетний дефіцит. Назвіть джерела його покриття в Україні.
5. Які види податків ви знаєте? Охарактеризуйте структуру податкової системи?

6. Що ви розумієте під фіскальною політикою держави?
7. На яких принципах будується фіскальна політика України?
8. Розкрийте суть та назвіть функції кредиту. Зазначте роль кредитної системи для економіки держави.
9. Що ви розумієте під монетарною політикою держави?
10. Дайте характеристику банківської системи України та її складових.

Тестові завдання

За рахунок місцевих фінансів здійснюється:

- а) зміст державного апарату;
- б) підтримка озброєних сил;
- в) будівництво шкіл;
- г) соціальне забезпечення населення.

До джерел доходів державного бюджету не відносяться:

- а) податкові надходження;
- б) державні позики;
- в) засоби від приватизації;
- г) правильної відповіді немає.

Перевага доходів державного бюджету над витратами має назву:

- а) баланс;
- б) дефіцит;
- в) профіцит;
- г) державний борг.

Крива Лафера відображає зв'язок між:

- а) рівнем цін і об'ємом виробництва;
- б) податковими ставками і доходами державного бюджету;
- в) інфляцією і безробіттям;

г) ставкою відсотка і об'ємом інвестицій.

Із переліку економічних методів виберіть той, що не застосовується для фінансування дефіциту державного бюджету:

- а) збільшення податків;
- б) внутрішні і зовнішні державні позики;
- в) реструктуризація зовнішнього боргу;
- г) додаткова емісія грошей.

Визначте, які з наведених податків і обов'язкових платежів відносять до непрямих:

- а) податок на додану вартість;
- б) податок з прибутку;
- в) податок з доходів фізичних осіб;
- г) податок з нерухомості.

Фіскальна політика, що проводиться державними органами управління, впливає:

- а) тільки на підприємства державного сектора економіки;
- б) тільки на домогосподарства;
- в) тільки на підприємства і домогосподарства;
- г) на всіх макроекономічних суб'єктів.

Кредит – це:

- а) грошова позика з оплатою відсотка;
- б) грошова позика з умовою повернення і з оплатою відсотка;
- в) позика в грошовій або товарній формі з умовою повернення і оплатою відсотка;
- г) всі відповіді правильні.

До принципів кредитування не відноситься:

- а) платність;
- б) обов'язковість повернення;
- в) цільове призначення;
- г) строковість.

Грошово-кредитна політика, що проводиться державою:

- а) не залежить від податкової політики держави;
- б) не залежить від антициклічного регулювання економіки;
- в) залежить від фіскальної політики і всіх інших державних регулюючих дій на економіку;
- г) всі відповіді невірні.

Із переліку операцій банку до банківських послуг не відносяться:

- а) перевідні;
- б) фондові;
- в) інкасовані;
- г) лізингові.

Тема 3.3. Економічне відтворення та економічне зростання. Циклічні коливання в економіці

Контрольні запитання і завдання

1. Що таке відтворення? Дайте характеристику простого і розширеного відтворення.
2. Розкрийте поняття економічного зростання, його типи та співвідношення економічного зростання з економічним розвитком.
3. Назвіть і охарактеризуйте шляхи економічного зростання.
4. Розкрийте рушійні сили економічного прогресу.
5. У чому особливості сучасного типу економічного зростання?

6. Як екологічні проблеми впливають на економічне зростання? Які шляхи вирішення проблем екології?
7. Що ви розумієте під економічною рівновагою? Чи досяжна повна рівновага в реальній економіці?
8. Назвіть основні причини коливань в економіці. Який вплив на пропорційність реальної економіки надає НТП?
9. Що ви розумієте під циклічністю розвитку ринкової економіки і охарактеризуйте фази циклу.
10. Чим визначається тривалість короткострокового і довгострокового циклу?
11. Розкрийте поняття кризи і суть антикризового управління.

Тестові завдання

Серед переліку типів відтворення виберіть той, що відноситься до простого відтворення:

- а) обсяг виробництва зменшиться;
- б) обсяг виробництва не зміниться;
- в) обсяг виробництва збільшиться;
- г) обсяг виробництва має поперемінні тенденції.

У чому полягає екстенсивний тип розширеного відтворення:

- а) збільшення об'єму капітальних вкладень;
- б) збільшення матеріаломісткості продукції;
- в) збільшення об'єму виробництва за рахунок додаткових засобів виробництва і робочої сили;
- г) збільшення продуктивності праці.

Із переліку факторів економічного зростання виберіть той, що не відноситься до інтенсивних:

- а) підвищення продуктивності праці;
- б) підвищення фондівіддачі;

- в) зменшення матеріаломісткості;
- г) залучення додаткових робітників.

В моделях економічного зростання:

- а) розкриваються причини коливань економічної активності;
- б) досліджуються чинники, що забезпечують сумісність динамічної рівноваги з повною зайнятістю;
- в) пояснюється, яким чином узгоджуються плани фірм, споживачів і держави;
- г) показуються причини відхилення від траєкторії стійкого рівноважного зростання економіки.

Причиною циклічності економічного розвитку є:

- а) технічні нововведення;
- б) політичні випадкові події;
- в) зміни в кредитно-грошовій політиці;
- г) усі відповіді правильні.

Економічний цикл включає наступні чотири фази:

- а) спад, пожвавлення, підйом і пік ділової активності;
- б) криза, спад, пожвавлення і підйом ділової активності;
- в) кризу, депресію, пожвавлення і підйом ділової активності;
- г) кризу, депресію, пожвавлення і пік ділової активності.

Яке із перерахованих понять не відносять до фаз ділового циклу:

- а) зростання;
- б) депресія;
- в) криза.
- г) пожвавлення.

Період економічного спаду не пов'язаний із:

- а) скороченням інвестиційних витрат;

- б) зростанням безробіття;
- в) збільшенням запасів нереалізованої продукції;
- г) скороченням витрат виробництва.

Яка риса не характеризує депресію:

- а) падіння виробництва припиняється;
- б) поступове зникнення товарних надлишків;
- в) зниження рівня позичкового відсотку;
- г) підвищення рівня безробіття.

Матеріальною основою середньострокового циклу є:

- а) відновлення основного капіталу;
- б) процеси, що відбуваються у сфері грошових відносин;
- в) структурне оновлення технологічного способу виробництва, розвиток НТП;
- г) усі відповіді правильні.

Тема 3.4. Доходи, їх джерела та розподіл. Зайнятість та відтворення робочої сили в перехідній економіці

Контрольні запитання і завдання

1. Які види доходів ви знаєте? Які на сучасному етапі виникли нові зв'язки між такими видами доходів, як заробітна плата, прибуток, відсоток і рента? Які з цих доходів ви вважаєте трудовими і які - не трудовими?
2. Чому важко розмежувати нетрудові доходи, отримані на законній і на незаконній підставі? Що ви відносите до нетрудових доходів, отриманих законним шляхом?
3. Дайте визначення заробітній платі, назвіть основні її форми і розкрийте їх зміст. Що є номінальна і реальна заробітна плата?
4. Назвіть основні форми розподілу доходів. Як ви розумієте соціальну справедливість і проблему рівності в розподілі доходів?

5. Як впливає диференціація доходів на ефективність виробництва? Чи повинні існувати межі диференціації доходів, які можуть вважатися за соціально-прийнятних в суспільстві?
6. Що ви розумієте під бідністю?
7. Як впливає на заробітну плату безробіття? У чому причини безробіття? Назвіть її основні форми.
8. У чому полягає роль держави у регулюванні зайнятості та безробіття?
9. Що є ринком праці і які чинники роблять вплив на його динаміку?
10. Під впливом яких чинників формується попит на працю?
11. Що мається на увазі під інвестиціями в людський чинник?

Тестові завдання

Доходи населення – це:

- а) підприємницький дохід;
- б) державні трансфертні платежі;
- в) субсидії держави підприємствам;
- г) чистий національний дохід.

До первісних доходів не належить:

- а) рента;
- б) зарплата;
- в) стипендія;
- г) відсоток.

Якщо номінальний дохід підвищився на 8%, а рівень цін виріс на 10%, то реальний дохід:

- а) знизився на 18%;
- б) знизився на 2%;
- в) збільшився на 2%;
- г) збільшився на 18%.

Який пункт є зайвим при визначенні середньодушових доходів населення?

- а) медіанний;
- б) середньоарифметичний;
- в) модальний;
- г) середньогеометричний.

Розподіл доходів здійснюється:

- а) по тарифній угоді;
- б) залежно від переваг домашніх господарств;
- в) відповідно до частки участі чинників виробництва;
- г) довільним чином.

Розподіл сумарного доходу населення ілюструє крива:

- а) Лафера;
- б) Лоренца;
- в) Джині;
- г) правильні відповіді б) та в).

При вирівнюванні доходів в суспільстві коефіцієнт Джині прагне до:

- а) 2;
- б) 3;
- в) 0;
- г) 1.

У країні існує повна зайнятість, якщо безробіття:

- а) відсутнє;
- б) не перевищує 1 %;
- в) не перевищує природний рівень;
- г) дорівнює циклічному безробіттю.

Який із заходів щодо перерозподілу доходів традиційно робляться урядом для зниження рівня бідності:

- а) професійна освіта;
- б) індексація доходів;
- в) заморожування зарплати;
- г) прогресивне оподаткування.

У державній підтримці в умовах швидкої інфляції понад усе мають потребу:

- а) особи, у яких зростання номінальних доходів відстає від зростання цін;
- б) особи з фіксованими номінальними доходами;
- в) підприємці, що виробляють споживчі товари, а також що розвивають малий і середній бізнес;
- г) всі відповіді правильні.

Згідно класичної теорії, підвищення мінімальної зарплати веде до:

- а) росту доходів населення;
- б) росту безробіття;
- в) підвищенню рівня зайнятості;
- г) немає правильної відповіді.

Державна політика доходів в країнах з ринковою економікою - це:

- а) підтримка рівної заробітної плати в різних галузях національної економіки;
- б) перерозподіл доходів через систему податків і соціальних виплат з метою згладжування соціальних відмінностей;
- в) протидія інфляції, вирішення проблем зайнятості і безробіття;
- г) встановлення державного розміру заробітної плати всім категоріям зайнятих.

Основний механізм соціального захисту працівників в умовах ринкової економіки:

- а) соціальне страхування;

- б) програми державної допомоги;
- в) негативний прибутковий податок;
- г) регламентація режиму праці і його оплати.

Фундаментальна проблема, яку повинна вирішувати соціальна політика держави, це:

- а) ефективний розподіл ресурсів;
- б) управління доходами;
- в) гарантія мінімального доходу;
- г) економічне зростання.

Завдання

1. Визначите зміну реальних доходів, якщо при темпі інфляції 50 % у місяць номінальні доходи вирости за два місяці в 2 рази.

2. Населення країни -	6 млн. чол.
Фрикційні безробітні -	0,6 млн. чол.
Структурно безробітні -	0,1 млн. чол.
Циклічно безробітні -	0,1 млн. чол.
Непрацевдатні і вибулі з складу робочої сили -	2 млн. чол.

Визначите рівні безробіття, зайнятості, природний рівень безробіття і рівень повної зайнятості.

3. Населення країни розділене на квантильні групи, а частка кожній з цих груп в загальних доходах складає відповідно: 5 %, 13 %, 15 %, 17 % і 50 %.

Побудуйте криву концентрації (Лоренца) на основі приведених даних і прокоментуйте рисунок.

4. Розрахуйте індекс зростання заробітної плати, якщо відомо, що номінальна заробітна плата зросла в 1,5 рази, а ціни на 20%.

**Тема 3.5. Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.
Глобалізація світогосподарських зв'язків та загальноцивілізаційні
проблеми людства**

Контрольні запитання і завдання

1. Які чинники лежать в основі об'єднання національних господарств в світове господарство?
2. Як ви розумієте теорії абсолютних та порівняльних переваг? Визначте їх місце в світогосподарських зв'язках.
3. Розкрийте сутність міжнародного поділу праці як основи формування світового господарства.
4. Охарактеризуйте структуру світової торгівлі та світового ринку товарів та послуг.
5. У чому ви бачите відмінності між світовим господарством початку ХХ сторіччя і сучасним? Назвіть основні сучасні тенденції.
6. Як ви розумієте позитивне і негативне сальдо зовнішньоторговельного обороту?
7. Розкрийте зміст і цілі політики протекціонізму і політики вільної торгівлі.
8. З чим пов'язана міжнародна міграція капіталу і в яких формах вона протікає?
9. Що лежить в основі міграції трудових ресурсів? Для розвинених країн приток мігрантів благо або зло?
10. Що таке економічна інтеграція і чим вона відрізняється від традиційних форм економічних стосунків?
11. Що ви розумієте під "плаваючим" валютним курсом? Розкрийте поняття «конвертована валюта»?
12. Перерахуйте глобальні економічні проблеми і охарактеризуйте їх. Назвіть форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем.

Тестові завдання

Причина виникнення і розвитку міжнародних економічних відносин – це:

- а) відмінності в наділеній країн чинниками виробництва;
- б) міжнародний розподіл праці;
- в) міжнародна конкуренція;
- г) науково-технічний прогрес.

Міжнародний розподіл праці – це

- а) стосунки між різними господарюючими суб'єктами усередині країни з приводу виробництва і продажу експортних товарів;
- б) система або спосіб організації спільного виробництва, при якому підприємства різних країн спеціалізуються на виробництві товарів і послуг і обмінюються ними;
- в) комплекс економічних стосунків між країнами в системі світового господарства;
- г) всі відповіді правильні.

Прогресивна структура світової торгівлі виражається в:

- а) зниженні питомої ваги послуг;
- б) збільшенні частки сировини;
- в) зростанні частки трудомісткої продукції;
- г) зростанні питомої ваги високотехнологічної готової продукції.

Відношення експорту (імпорту) на душу населення даної країни характеризує:

- а) динаміку зовнішньої торгівлі;
- б) ступінь відвертості економіки;
- в) рівень конкурентоспроможності;
- г) рівень спеціалізації і кооперації.

До тарифних засобів захисту національного ринку відносяться:

- а) реєстрація учасників зовнішньоекономічної діяльності;

- б) акцизні збори;
- в) прогнозування об'ємів імпорту;
- г) все вище перелічене.

Основна міжнародна організація по регулюванню міжнародної торгівлі – це:

- а) ООН;
- б) НАФТА;
- в) СОТ;
- г) МВФ.

Основна мета вивозу капіталу з країни:

- а) уникнення інфляції в країні;
- б) кредитування вивозу товарів і послуг;
- в) отримання прибули на вивезений капітал;
- г) неспівпадання попиту і пропозиції на ринку капіталів даної країни.

Нові індустріальні країни змогли вирватися вперед за рахунок

- а) розширення вивозу сировини;
- б) збільшення числа зайнятих;
- в) швидкого розвитку високотехнологічного виробництва;
- г) зниження ефективності капіталовкладень.

Позитивні наслідки глобалізаційних процесів виявляються:

- а) у нерівномірності розподілу переваг від глобалізації в розрізі окремих галузей національної економіки;
- б) у можливій децентралізації національної економіки;
- в) у можливості переходу контролю над економікою окремих країн від їх урядів в інші руки, зокрема до сильніших держав, ТНК або міжнародним організаціям;
- г) у поглибленні спеціалізації і міжнародного розподілу праці.

Міжнародна економічна інтеграція – це

- а) посилення взаємозв'язку і взаємозалежності економік окремих країн, вплив міжнародних економічних відносин на національні економіки, участь країн в світовому господарстві;
- б) зближення і взаємопристаосування національних економік, включення їх в єдиний відтворювальний процес в інтернаціональних масштабах;
- в) посилення взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, що виражається в поступовому перетворенні світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг і чинників виробництва;
- г) втручання міжнародного капіталу у внутрішні справи слаборозвинених країн.

Головним чинником, що зумовив "демографічний вибух" в світі, є:

- а) специфічна суперечлива взаємодія і переплетення прогресу і відсталості в країнах світу, що розвивається;
- б) зниження дитячої смертності в світі;
- в) розширення масштабів продовольчого постачання населення в країнах, що розвиваються;
- г) панування традиційних моральних, релігійних і інших уявлень у сфері відтворення населення.

Завдання

1. Задані виробничі можливості країн:

Країна	Автомобілі (тис. шт)	Трактори (тис. шт)
Росія	80	120
Україна	160	120

Відомі структури споживання до встановлення торгівлі в Росії 40А : 60Т, а в Україні 80А : 60Т. Визначите структури споживання після встановлення торгівлі в двох країнах. Побудуйте криві виробничих і торгових можливостей, визначите умови світової торгівлі.

2. Попит на робототехніку в Таїланді описується виразом $D = 800 - 40P$, а пропозиція $S = 40P - 400$. Визначте величину імпорту робототехніки до Таїланду при світовій ціні 10 тис. у.о.
3. Визначити фактичний рівень митного тарифу, якщо структура вартості готової продукції 75% матеріалів і 25% додана вартість. Розміри мита на готову продукцію 25%, а на матеріали 15%.
4. При введенні тарифу в країні ціна зросла з 56 до 60 у.о., обсяг національного виробництва збільшився з 4000 до 4400 одиниць. У той же час об'єм споживання зменшився з 6400 до 5600 одиниць. Оцініть дію встановлення нових тарифних цін на виробників, державу і країну.

ПОРЯДОК ОБРАННЯ ТА ПРАВИЛА ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТАМИ ЗАОЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ТА ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ

Порядок обрання студентом заочного факультету теми контрольної роботи з дисципліни «Основи економічної теорії»

Контрольна робота виконується у формі реферату із самостійною розробкою студентом однієї з наведених далі тем. Більшість з них є заліковими питаннями, за якими навесні складається іспит.

Тему контрольної роботи студент обирає згідно з останніми двома цифрами власної залікової книжки.

Наприклад:

- № 22105 – тема № 5,
- № 22150 – тема № 5,
- № 22151 – тема № 6,
- № 22176 – тема № 31,
- № 22199 – тема № 9,
- № 22200 – тема № 45.

Теми контрольної роботи з дисципліни

1. Предмет і метод економічної теорії.
2. Економічні потреби і виробничі можливості суспільства. Економічні інтереси.
3. Процес суспільного виробництва, його зміст, фактори та ефективність.
4. Матеріальні основи розвитку сучасної цивілізації.
5. Економічна система суспільства.
6. Відносини власності.
7. Форми організації суспільного виробництва.
8. Сутність товарного виробництва. Товар і його властивості.

9. Гроші як економічна категорія.
10. Основні рушійні сили та економічні закони товарного виробництва.
11. Сутність ринку, його функції та моделі.
12. Класифікація ринків і загальні ознаки їх функціонування.
13. Ринкове господарство і його основні суб'єкти.
14. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу.
15. Сучасний ринок, його структура і функції.
16. Конкуренція і монополія в ринковій системі.
17. Домогосподарство як суб'єкт ринкової економіки.
18. Підприємство і підприємництво.
19. Капітал і наймана праця.
20. Винагорода за працю в ринковій економіці. Сутність заробітної плати.
21. Підприємництво в аграрній сфері економіки.
22. Сутність земельної ренти та її форми.
23. Особливості відтворення в аграрній сфері економіки.
24. Сутність державного регулювання економіки.
25. Форми суспільного продукту в процесі відтворення.
26. Розподіл національного доходу. Споживання і заощадження.
27. Економічне зростання і його чинники. економічні цикли.
28. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх державне регулювання.
29. Господарський механізм у системі регулювання суспільного виробництва.
30. Фінансово-грошова система ринкової економіки.
31. Соціалістична економічна система та її еволюція.
32. Закономірності та особливості розвитку перехідних економік.
33. Економічний устрій в умовах трансформації від командно-адміністративної системи господарювання до ринкових відносин.
34. Загальна характеристика світового господарства.
35. Міжнародний поділ праці і спеціалізація.
36. Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил.

37. Міжнародна економічна інтеграція як вищий рівень інтернаціоналізації господарських відносин.
38. Форми міжнародних економічних відносин.
39. Міжнародна торгівля та її економічні основи.
40. Сутність і форми міжнародного руху капіталу.
41. Міжнародні валютно-фінансові відносини.
42. Зовнішньоекономічні відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.
43. Основні напрями, форми і суб'єкти зовнішньоекономічних відносин України.
44. Економічні аспекти глобальних проблем.
45. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Вимоги до оформлення контрольної роботи студентами заочного факультету з дисципліни

Виконання контрольної роботи необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни «Основи економічних теорій». Контрольна робота дозволяє студентам опанувати необхідними практичними навичками при вирішенні конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень.

Метою виконання контрольної роботи є: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами під час набуття теоретичних і практичних навичок.

При виконанні контрольної роботи студент повинен продемонструвати вміння у сфері науково-дослідної діяльності, роботи з готовими матеріалами, уміння творчо й оригінально вирішити постановлені завдання.

Контрольну роботу студенти виконують самостійно протягом вивчення дисципліни з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольна робота включає наступні елементи наукового дослідження:

- Практична значущість;
- Комплексний і системний підходи до вирішення поставленого завдання;
- Використання сучасних теоретичних методологій і наукових розробок та досліджень за даною темою;
- Застосування творчого підходу й відбиття власного бачення вирішення поставленого завдання.

Практична значущість полягає в обґрунтуванні реальності і її результатів для потреб практики. Під реальністю розуміється робота, що за своїм змістом відповідає існуючим проблемам і результати якої можуть бути використані для вирішення існуючих проблем.

Комплексний і системний підходи використовують для розкриття теми й полягають у тому, що предмет дослідження підлягає багатобічному вивченню: теоретичні положення, практичні рішення й наробітки, аналіз, шляхи й умови реалізації поліпшення. При цьому необхідно дотримувати взаємозв'язок, послідовність і логічність викладу матеріалу; використати сучасні теоретичні методології, наукові розробки і дослідження по даній темі.

Контрольна робота може виконуватися у комп'ютерному наборі з представленням на кафедрі дискети або бути написаною від руки. В останньому випадку писати треба розбірливо. Контрольна робота здається студентом особисто на кафедрі до початку сесії лаборанту для реєстрації у спеціальному журналі та передачі її викладачу на перевірку.

Контрольна робота повинна містити наступні розділи:

1. Титульний аркуш містить:

- назву Академії;
- назву кафедри;
- назву навчальної дисципліни;

- назву теми роботи;
- номер академічної групи, П.І.Б, керівник;

2. Зміст. Відбиває назви розділів (параграфів і т.п.) письмової роботи, які розкривають її зміст. Всі сторінки нумерують праворуч угорі. Винятком є титульний аркуш, тому нумерація починає із цифри «2».

3. Вступ. Вступ розкриває сутність, стан наукового завдання і його значення. Тут же вказують мету й завдання дослідження, актуальність обраної теми, предмет та об'єкт дослідження.

4. Основна частина. Розкриває наукове дослідження й відповідає обраній темі, вступу й висновкам (1, 2 та 3 питання).

5. Висновки. У висновках вказуються результати, отримані при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставленого завдання відповідно до результатів дослідження.

6. Список джерел. Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків. Оформлення відбувається в такому порядку:

- нормативно-правові акти (Конституція України, Закони, ГОСТ, ДСТУ і т.д.)
- використана література (у т.ч. періодична);
- література на іноземних мовах;
- Інтернет джерела з обов'язковою вказівкою, яка інформація утримується на цьому сайті (порталі). Не допускається вказівка пошукових сайтів.

7. Додатки. У додатки можуть входити різноманітні таблиці, ілюстрації, схеми, діаграми й т.д. Оформлення виконується в такий спосіб: після списку літератури ідуть додатки. Нумерація додатків відбувається шляхом використання заголовних букв алфавіту (А, Б, В...), які розміщують праворуч угорі.

8. Вимоги до оформлення. Обсяг роботи 20 друкованих сторінок, шрифт Times New Roman, 14, полуторний інтервал, відступ 1,5; поля: верхнє й нижнє - 20 мм, ліве - 35 мм, праве - 1 мм. Оформляється згідно з «Методичними вказівками та вимогами до оформлення рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт», розроблених і затверджених кафедрою.

Рукописний варіант роботи. Загальний обсяг роботи становить не менше 24-х сторінок учнівського зошиту (кольорову обкладинку треба зняти, титульний аркуш необхідно оформляти на світлому папері).

Нумеруються усі сторінки, починаючи з титульного аркушу, який вважають першою сторінкою (без нумерації). Тут вгорі пишуть назву Міністерства освіти і науки України, нижче наводиться назва Академії (ХНАМГ), найменування кафедри (кафедра економічної теорії), назва дисципліни, що вивчається, номер теми контрольної роботи та її назва, прізвище, ім'я та по батькові студента, назва факультету (заочний), курс, група, прізвище викладача, рік навчання (2010-2011).

Роботи, які не відповідають вимогам кафедри, виконані неохайно, потребують виправлень, повертаються студентам до заліку, або іспиту, для усунення недоліків.

Виправлення треба виконувати на окремих аркушах, які вкладаються у відповідні розділи контрольної роботи. Виправлену контрольну роботу студент вдруге здає на кафедру для повторної перевірки викладачем.

Після одержання студентом поточної інформації з дисципліни на лекціях, практичних заняттях, а також шляхом самостійного вивчення більшості з рекомендованих далі літературних джерел, а також за умов позитивної оцінки контрольної роботи, тільки після всіх необхідних заходів студент допускається до здавання заліку.

Зразок оформлення титульного аркушу

Міністерство освіти і науки України

ХНАМГ

Кафедра економічної теорії

Контрольна робота № 1

з дисципліни **«Основи економічної теорії»**

Тема № 12. Економічні потреби суспільства та їх взаємозв'язок.

Економічні інтереси.

Виконавець:

студент заочного факультету

I – го курсу

група МОМГ – 3

Петренко Іван Миколайович

(залікова книжка № 22512)

Викладач:

Харків

2010-2011 навчальний рік

ПОРЯДОК, МЕТОДИ Й КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»

Оцінку знань студентів з дисципліни здійснюють відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу, що є українським варіантом ECTS. Ця система базується на здійсненні поточного контролю на аудиторному занятті у відповідності до його форми. Підсумковою оцінкою поточного контролю є оцінка за модуль.

Навчальним планом з дисципліни передбачено складання екзамену. Для підсумкового оцінювання знань використовують 4-бальну національну шкалу і стобальну шкалу оцінювання ECTS.

Оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також самостійну роботу (написання контрольної роботи для студентів заочної форми навчання).

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовують такі форми та методи контролю і оцінювання знань:

- оцінювання знань студента під час практичних (семінарських) занять;
- проведення проміжного контролю (опитування або письмові завдання);
- проведення контролю знань за змістовими модулями, поточне тестування після вивчення кожного змістового модуля;
- написання контрольної роботи для студентів заочної форми навчання;
- проведення підсумкового контролю - складання заліку або екзамену.

Загальна оцінка за змістовий модуль складається з поточних оцінок, яку студент отримує під час практичних занять і оцінок за змістовні модулі. Загальна (модульна) оцінка з дисципліни визначається середнє арифметичне оцінок за змістовні модулем, оцінки за виконання індивідуальних завдань (написання рефератів для студентів денної форми навчання та контрольної роботи для студентів заочної форми навчання) та оцінки за результатами підсумкового іспиту.

Оцінювання знань студента здійснюється за такими критеріями:

1. Розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблеми, що розглядається;
2. Ступінь засвоєння матеріалу навчальної дисципліни;
3. Знайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
4. Уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні індивідуальних завдань, та завдань, що винесені на розгляд в аудиторії;
5. Логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни, відвідування занять;
- виконання завдань на практичних заняттях;
- виконання завдань поточного контролю.

Робота студентів на практичних заняттях оцінюється за 4-бальною системою і згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів перекладається в систему оцінювання за шкалою ECTS (робота студентів заочної форми навчання на практичних заняттях оцінюється за 4-бальною системою).

Поточний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля і вміння застосувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді письмового контролю (тестування). Поточний контроль проводиться у письмовій формі по закінченню кожного зі змістових модулів. Знання оцінюються за системою оцінювання за шкалою ECTS (тестові завдання).

Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів. Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їх типу.

Зразок тестового модульного завдання

Варіант №1

Виберіть єдино вірну відповідь.

Яка економічна школа першою поставила одну з основних проблем економіки - проблему рівноваги системи:

- а) історична;
- б) класична;
- в) неокласична;
- г) меркантилісти.

Виберіть найбільш точне визначення економічної теорії:

- а) наука про управління економікою;
- б) наука про проблеми дефіциту і вибору;
- в) суспільна наука, що вивчає мікро- і макроекономіку;
- г) суспільна наука про проблеми якнайповнішого задоволення потреб в умовах обмеженості ресурсів.

Лінія виробничих можливостей показує:

- а) точні кількості 2 товарів, які суспільство має намір виробляти;
- б) кращу з можливих комбінацій 2 товарів;
- в) альтернативну комбінацію товарів за наявності даної кількості ресурсів;
- г) час, коли вступає в дію закон убиваючої продуктивності чинників виробництва.

Має сенс підвищувати ціну на товари при еластичності попиту:

- а) 0,3; б) 1; в) 2,1; г) 0,2.

Відповідайте: вірно або невірно твердження.

1. Економіка не є точною наукою, але вона може використовувати статистичні методи аналізу для дослідження багатьох конкретних проблем.
2. Політика, орієнтована на зростання ефективності і рівність, легко досяжна і не вимагає великих фінансових витрат.
3. Самі ліквідні активи це земля і нерухомість.

Стисло відповідайте на питання.

1. Як ви думаєте, чому виникла необхідність виникнення економіки як самостійної науки?
2. Опишіть в короткій формі, що вивчає економічна теорія.
3. Перерахуйте, якими показниками вимірюється сукупний суспільний продукт.

Задача.

За 8 годин робочий виробляє 8 виробів. Як зміниться величина вартості одного виробу і всіх виробів, якщо продуктивність праці зросте в 2 рази?

Проведення підсумкового контролю. Умовою допуску до екзамену є позитивні оцінки з поточного контролю знань за змістовими модулями. За умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускають студентів, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30% балів від загальної кількості з дисципліни (або більше 50% балів з поточного контролю за всіма змістовими модулями).

Для підсумкового оцінювання знань використовують 4-бальну національну шкалу і стобальну шкалу оцінювання ECTS. Підсумок є сумою накопичених балів за трьома поточними змістовими модулями та екзамену у письмовій формі за екзаменаційними білетами, які містять два теоретичні питання, тести і задачу.

Зразок екзаменаційного білету

Харківська Національна Академія Міського Господарства

(назва навчального закладу)

Спеціальність «Менеджмент»

Навчальний предмет **Основи економічних теорій**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Становлення та основні етапи розвитку економічної теорії
2. Витрати виробництва й прибуток
3. Тести
4. Задача

Оцінювання знань студента за 4 бальною шкалою:

1. Для одержання оцінки 5 (відмінно) студент повинен:

- укластися у встановлений термін підготовки відповіді;
- викладати теоретичний матеріал чітко, коротко, пов'язано й обґрунтовано;
- уміти оперативно розібратися в запропонованій ситуації, грамотно оцінити її й обґрунтувати ухвалене рішення;

- відповідати на запитання членів екзаменаційної комісії й без зауважень;

2. Для одержання оцінки 4 (добре) студент повинен:

- укластися у встановлений термін підготовки відповіді;
- викладати теоретичний матеріал обґрунтовано й складно;
- не утруднятися у виборі рішення при аналізі запропонованої ситуації;
- уміти обґрунтувати ухвалене рішення;
- добре відповідати на запитання екзаменаторів.

3. Для одержання оцінки 3 (задовільно) студент повинен:

- викладати теоретичний матеріал у доступній для розуміння формі;
- розібратися в запропонованій ситуації й розробити пропозиції щодо її рішення;
- позитивно відповідати на запитання членів екзаменаційної комісії;
- допускаються недостатньо впевнені й чіткі відповіді, але вони повинні бути правильні.

4. Оцінку 2 (незадовільно) одержують студенти, відповіді яких можуть бути оцінені нижче вимог, сформульованих у попередньому пункті.

Оцінювання знань за 4-бальною системою за національною шкалою:

Оцінку „відмінно” ставлять, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих і основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка „дуже добре”. Теоретичні запитання розкрито повністю на основі програмного і додаткового матеріалу. При виконанні практичного завдання студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу.

Оцінка „добре”. Теоретичні запитання розкрито повністю, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичне завдання виконано взагалі правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка „задовільно”. Теоретичні запитання розкрито повністю, проте при викладанні програмного матеріалу допущені незначні помилки. При виконанні практичних завдань без достатнього розуміння студент застосовує навчальний матеріал, припускає помилки.

Оцінка „задовільно (достатньо)”. Теоретичні питання розкрито неповністю, з суттєвими помилками. При виконанні практичного завдання студент припускається значної кількості помилок та зустрічається зі значними труднощами.

Оцінка „незадовільно”. Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання, виявляє здатність до викладення думки на елементарному рівні.

Оцінка „незадовільно”. Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання.

Шкала перерахунку оцінок результатів контролю знань студентів

Оцінка за національною шкалою	Визначення назви за шкалою ECTS	ECTS оцінка	% набраних балів
ВІДМІННО	Відмінно - відмінне виконання лише з незначними помилками	A	більше 90 - 100
ДОБРЕ	Дуже добре - вище середнього рівня з кількома помилками	B	більше 80 - 90 включно
	Добре - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	C	більше 70 -80 включно
ЗАДОВІЛЬНО	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	більше 60 - 70 включно
	Достатньо - виконання задовольняє мінімальні критерії	E	більше 50 - 60 включно
НЕЗАДОВІЛЬНО	Незадовільно* - потрібно попрацювати перед тим, як перездати тест	FX	більше 25 - 50 включно
	Незадовільно** - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням змістового модуля	F	від 0 - 25 включно

* З можливістю повторного складання

** З обов'язковим повторним курсом

Порядок, методи й критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів заочної форми навчання як при поточному, так і при підсумковому контролі відбувається за 4-х бальною системою.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Виникнення і розвиток економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії.
3. Економічні категорії, закони і принципи.
4. Функції економічної теорії.
5. Методи пізнання соціально-економічних процесів.
6. Економічні потреби суспільства, їхня суть та структура.
7. Корисність. Закон спадної граничної корисності.
8. Економічний закон зростання потреб.
9. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
10. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
11. Періодизація суспільного розвитку
12. Економічна система: сутність, типи, структурні елементи
13. Власність: сутність, типи та роль в економічній системі
14. Місце і роль людини в економічній системі
15. Сутність і структура суспільного виробництва
16. Основні фактори суспільного виробництва
17. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники.
18. Форми організації суспільного виробництва
19. Економічні та неекономічні блага. Товар та його властивості
20. Альтернативні теорії вартості.
21. Закон вартості, його сутність та функції.
22. Концепції виникнення грошей.
23. Функції грошей.
24. Закони грошового обігу.
25. Грошова система.
26. Інфляція: сутність, види, наслідки
27. Ринкове господарство. Риси, структура та функції ринку.

28. Основні суб'єкти ринкової економіки.
29. Держава як суб'єкт ринкового господарства.
30. Попит та пропозиція як елементи ринку.
31. Капітал як економічна категорія товарного виробництва
32. Витрати виробництва: сутність та класифікація
33. Економічна природа прибутку
34. Кругообіг і оборот промислового капіталу.
35. Амортизація і відтворення основного капіталу
36. Особливості функціонування торговельного та позичкового капіталу
37. Інфраструктура ринку
38. Сутність, функції та види конкуренції
39. Природа виникнення монополізму
40. Аграрні відносини, їхній зміст і особливості
41. Земельна рента, її сутність, види і механізм утворення
42. Ринок земельних ресурсів. Ціна землі
43. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс
44. Державна політика регулювання і підтримки сільськогосподарського виробництва
45. Сутність і закономірності еволюційного переходу економічної системи до наступного типу.
46. Зміст та основні риси перехідних економічних систем.
47. Передумови переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин.
48. Концепції переходу постсоціалістичних країн до ринкової економіки
49. Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Інституційні та економічні перетворення.
50. Підприємство, фірма як основна ланка ринкової трансформації економіки країни
51. Основні напрямки ринкової трансформації економіки України
52. Роздержавлення і приватизація як основа ринкових перетворень економіки.

53. Структурна перебудова економіки
54. Реформування фінансово-податкової та грошово-кредитної систем
55. Шляхи входження України в світове господарство
56. Економічна теорія як підґрунтя економічної політики.
57. Економічна роль держави.
58. Політика державного регулювання економіки.
59. Фінансово-грошова система.
60. Податково-бюджетна політика держави.
61. Грошово-кредитна політика держави.
62. Відтворення та економічне зростання на макрорівні.
63. Показники макроекономічного рівня господарювання.
64. Економічна рівновага і циклічність суспільного виробництва.
65. Система розподілу доходів.
66. Зайнятість і ринок праці.
67. Сутність світового господарства, його структура і суперечності.
68. Економічні аспекти глобальних проблем.
69. Традиційні і стратегічні МЕВ. Платіжний баланс.
70. Зовнішньоекономічні відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.

СЛОВНИК ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Активи - вартість власного майна, а також засобів і запасів, які призначені для сплати боргів.

Акціонерне суспільство - форма організації підприємства, капітал якого утворюється шляхом об'єднання грошових коштів багатьох фізичних і юридичних осіб через випуск і продаж ними цінних паперів (акцій або облігацій)

- закритого типу - акції розподіляються тільки серед засновників;

- відкритого типу - акції вільно продаються і купуються на ринку цінних паперів (фондових біржах);

- з обмеженою відповідальністю - суспільство, створене шляхом об'єднання грошових коштів його учасників, кожен з яких несе відповідальність у справах суспільства в межах своєї частки в загальному капіталі, а все суспільство несе відповідальність по своїх зобов'язаннях тільки в розмірах свого майна.

Акція - пайовий цінний папір, що свідчить про внесення її власником певної грошової суми (паю) до капіталу АТ і що дає йому право на отримання частки прибутку АТ у вигляді дивіденду, а також (за певним виключенням) право голосу на загальних зборах акціонерів

- іменна - акція, рух якої фіксується в документах АТ, а ім'я утримувача вказується на бланку самої акції;

- звичайна (проста) - акція, що не гарантує ні регулярної виплати дивіденду, ні його розмірів, але володар якої має право голосу на загальних зборах акціонерів (за принципом "одна акція - один голос");

- привілейована - акція, що гарантує її володареві право на обов'язкові виплати фіксованих дивідендів, але що не дає йому права голосу на загальних зборах акціонерів.

Амортизація - поступове у міру фізичного і морального зносу перенесення вартості засобів праці на вироблений продукт.

Баланс - рівновага, урівноваження; - кількісний вираз стосунків між

сторонами якої-небудь діяльності, які повинні врівноважувати один одного (наприклад, доходи і витрати), основний документ бухгалтерського обліку, що характеризує в грошовому виразі стан ресурсів, джерела їх формування і напряму використання, а також фінансові результати діяльності на початок і кінець звітного періоду.

Банк - кредитно-фінансова установа, найважливішими функціями якої є акумуляція тимчасово вільних грошових коштів і надання їх в позику:

- державний - здійснює централізоване управління грошово-кредитною системою країни і проведення єдиної кредитної політики держави, координацію діяльності банків;

- інвестиційний - фінансує і кредитує підприємства і галузі з метою вкладення капіталу в промисловість, транспорт, сільське господарство і т.п.;

- інноваційний - здійснює кредитування (як правило, ризикове) впровадження науково-технічних розробок;

- іпотечний - надає довгострокові позики під заставу нерухомості;

- комерційний - здійснює широкий круг операцій, переважно по короткостроковому кредитуванню. Головним чином кредитує промислові, торгові і інші підприємства і організації в основному за рахунок засобів, повернутих у вигляді внесків;

- ощадний - повертає вільні грошові кошти населення, зберігає заощадження, здійснює безготівкові розрахунки, надає кредити населенню і т.п.;

- емісійний - центральний банк, який володіє монопольним правом випуску грошей і банкнотів.

Безробіття - соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не може застосовувати свою робочу силу:

- вимушене часткове - охоплює тих, що працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень;

- сезонне - виникає в результаті залежності певних видів праці від часу року (сільське господарство, водний транспорт, будівництво і так далі);

- структурне - пов'язана з браком виробничих потужностей, неможливістю знайти роботу унаслідок порожнисто-вікових особливостей, національності, недостатньої кваліфікації людини;

- фрикційне - пов'язана з добровільною зміною місця роботи і недосконалістю технологічної організації функціонування ринку праці.

Біржа - регулярно функціонуючий і організаційно оформлений оптовий ринок, на якому здійснюється торгівля товарами, цінними паперами або валютою (від латинського bursa - гаманець):

- валютна - ринок цінних паперів, іноземної валюти;

- товарна - регулярно функціонуючий ринок масових, однорідних, переважно сільськогосподарських і сировинних товарів, де торгівля ведеться по зразках або встановлених стандартах;

- праці - установа, що регулярно здійснює посередницькі операції на ринку праці;

- фондова - організований ринок цінних паперів;

- ф'ючерсна - сучасний різновид товарної біржі, на якій здійснюються ф'ючерсні операції, тобто операції по купівлі-продажу партій товарів (або цінних паперів) на термін з постачанням і оплатою їх в майбутньому по цінах, зафіксованих на момент укладення оборудки; більшість таких операцій носять чисто спекулятивний характер.

Блага - річ або послуга, здатні задовольнити потребу людини: матеріальні та нематеріальні.

Валюта - грошова одиниця країни і її тип (золота, срібна, паперова); засоби на рахівницях, паперові гроші, монети, векселі, чеки, використовувані в міжнародних розрахунках.

Валютний курс - ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни.

Відтворення - постійне відновлення процесу виробництва:

- просте - відновлення процесу виробництва в незмінному масштабі;

- розширене (звужене) - відновлення процесу виробництва в масштабах, що збільшуються (зменшуються).

Вільні економічні зони - спеціальні території з пільговими валютно-фінансовим і податковим режимами, в яких заохочується спільна з іноземними капіталами діяльність.

Виробничі стосунки - сукупність матеріальних економічних стосунків між людьми в процесі суспільного виробництва. Виражають стосунки власності.

Витрати виробництва - виражені у фізичних одиницях або в грошах витрати виробничих чинників, отриманих послуг і соціальних витрат (робоча сила, засоби виробництва, матеріали, ремонт, транспортування, продаж, соціальне страхування і тому подібне), які використовуються при виробництві продукції і послуг:

- валові - загальна сума витрат виробництва, що включає постійні і змінні витрати;

- змінні - витрати, які змінюються із зміною обсягу виробництва;

- постійні - витрати, які не змінюються при зміні обсягу виробництва, не залежать від кількості випущеної продукції;

- граничні - додаткові витрати на виробництво кожної нової одиниці продукції.

Власність - стосунки між людьми з приводу привласнення матеріальних благ, володіння, використання і розпорядження матеріальними благами:

- економічний зміст - стосунки, які складаються в суспільстві між суб'єктами власності з приводу її об'єктів: їх виробництва, розподілу, обміну і споживання;

- юридична форма - з появою (виникненням) держави приналежність об'єктів власності тим або іншим суб'єктам отримує юридичне, правове оформлення.

Буває власність: акціонерна, державна, індивідуальна, інтелектуальна, колективна, суспільна, приватна, індивідуальна, феодална та ін.

Властивості товару:

- мінова вартість - здатність товару обмінюватися на інший товар в певному кількісному співвідношенні ;

- споживна вартість - здатність товару задовольняти ту або іншу людську або суспільну потребу;

- вартість - суспільна праця, яка упередметнена в товарі.

Гранична корисність - корисність останньої одиниці кожного блага, т.е. одиниці, яка задовольняє найменш настійну потребу

Граничний дохід - приріст виручки, що отримується продавцем при продажі додаткової одиниці продукції.

Гроші - особливий товар, що виконує роль загального еквівалента. Засіб вимірювання вартості товарів і здійснення їх обміну.

- банківські - розрахунково-платіжні інструменти, що емітуються банками і замінюючі паперові грошові знаки, такі, як чеки, векселі, банкноти, кредитні картки, а також записи на рахівницях банків;

- безготівкові - грошові засоби на банківських рахівницях. Безготівкові платежі і розрахунки, здійснювані за допомогою розрахунково-платіжних документів, таких, як чек, платіжна вимога, платіжна вимога-доручення, акредитив, шляхом записів по рахунках;

- паперові - знаки вартості, які заміщають в обігу дійсні гроші - золото і срібло. Випускаються державою для покриття своїх витрат;

- кредитні - розрахунково-платіжні інструменти, що виникають в процесі кредитних стосунків (векселі, комерційні і банківські чеки і ін.)

- світові - валюта, використовувана як купівельний і платіжний засіб між різними країнами;

- готівкові - монети, паперові грошові знаки;

- реальні - гроші, що отримали матеріальне втілення в грошових знаках.

Девальвація (ревальвація) - офіційне зменшення (збільшення) золотого змісту грошової одиниці або пониження курсу національної валюти по відношенню до золота, срібла, якої-небудь іноземної валюти.

Дефіцит - перевищення витрат над доходами.

Дивіденд - дохід, що виплачується по акціях, частина чистого прибутку акціонерного товариства.

Додана вартість - надлишок вартості, що створюється працею найманого робочого понад вартість його робочої сили; різниця між вартістю товару і витратами його виробництва.

Додатковий продукт - частина сукупного суспільного продукту, що створюється безпосередньо виробниками у сфері матеріального виробництва понад необхідний продукт.

Закон пропозиції – пряма залежність між ринковими цінами і тією кількістю товару, яка при даних цінах буде проведена і представлена до продажу.

Закон попиту - залежність (зворотна) між ціною і кількістю товару.

Закон убуючої віддачі - приєднання до фіксованої кількості одного ресурсу (наприклад, устаткування) додаткових одиниць іншого змінного ресурсу (наприклад, праці), починаючи з певного моменту, що приводить до зменшення кількості продукту, отриманого в результаті залучення кожній з цього ресурсу і що тим самим підвищує собівартість одиниці продукції.

Заробітна плата ("ціна" робочої сили) - перетворена форма вартості товару "робоча сила". Форма розподілу фонду особистого споживання між працівниками:

- номінальна - заробітна плата в грошовому виразі. Характеризує рівень заробітної плати поза зв'язком з цінами на товари і послуги;

- почасова - форма оплати праці за певний період робочого часу (година, день, тиждень, місяць);

- реальна - показує, яку кількість предметів споживання і послуг можна придбати на отриману грошову заробітну плату. Визначається номінальною заробітною платою, рівнем цін на товари і послуги, величиною стягваних податків, штрафів і т.п.

- відрядна - форма оплати праці, яка залежить від кількості і якості

виготовленої продукції і розцінок на неї.

Засоби виробництва - сукупність засобів і предметів праці, які використовуються людьми в процесі виробництва матеріальних благ.

Засоби праці - все те, за допомогою чого люди впливають на предмет праці (машини і устаткування, інструменти і пристосування, виробничі будівлі і споруди, засоби переміщення вантажів, засоби зв'язку). Загальним засобом праці є земля.

Інвестиції - потік нового капіталу, який додається протягом року до запасу капіталу, вкладення капіталу у галузі економіки для збільшення накопиченого капіталу.

Інфляція - зростання загального рівня цін на товари і послуги, при якому купівельна спроможність грошової одиниці падає.

Капітал - суспільне відношення, економічна категорія; - вартість, що самовозрастаюча в процесі руху, приносить додаткову вартість; - необхідний чинник виробництва, що має як грошову, так і матеріально-речову форму, представлену необхідними засобами виробництва:

- акціонерний - капітал акціонерного суспільства, утворений за допомогою об'єднання грошових коштів фізичних і юридичних осіб через продаж ним цінних паперів (акцій або облігацій), а також за рахунок капіталізації отримуваного прибутку;

- оборотний - частина продуктивного капіталу (що витрачається на сировину, матеріали, робочу силу), вартість якого переноситься на новостворюваний продукт повністю і повертається до капіталіста в грошовій формі в кінці кожного кругообігу;

- основний - частина продуктивного капіталу (витрати на машини і устаткування, будівлі, споруди), вартість якого переноситься на новостворюваний продукт частинами і повертається до капіталіста в грошовій формі поступово, у міру зносу протягом ряду кругообігу, в процесі амортизації;

- змінний - частина капіталу, яка витрачається на покупку робочої сили і збільшується в процесі виробництва на величину додаткової вартості;

- постійний - частина капіталу втілена в засобах виробництва, переноситься на вартість готової продукції без зміни величини;

- позичковий - грошовий капітал, що надається його власником в позику іншим особам на умовах повернення і платності (під відсоток);

- торговельний - частина капіталу, яка функціонує у сфері обігу, використовується для реалізації товарів, переміщення їх від виробника до споживача;

- статутний - капітал, розмір якого зафіксований в статуті акціонерного суспільства або підприємства, і який формується з внесків засновників, виручки, отриманої від продажу акцій і відрахувань з прибутку підприємств;

- фондовий - капітал, представлений цінними паперами, що дають право їх власникам на певний дохід;

- фінансовий - монополістичний промисловий капітал, що злився з монополістичним банківським капіталом.

Квота - кількісне або вартісне обмеження.

Конкуренція - змагальність, боротьба (у формі суперництва) економічних суб'єктів за реалізацію власного економічного інтересу:

- недосконала - конкуренція, при якій окремі виробники мають можливість впливати на рівень ринкової ціни;

- нецінова - використання нецінових методів ведення конкурентної боротьби: поліпшення якості і дизайну продукту, поліпшення умов продажу продукту, реклама, надання послуг з експлуатації проданої продукції;

- досконала - абстрактна теоретична модель, що описує функціонування ідеальної децентралізованої економічної системи, в якій відсутня можливість впливати на загальний рівень ринкової ціни з боку будь-якого виробника, продавця або покупця;

- цінова - зниження цін.

Кооперація - форма організації праці, при якій значне число осіб спільно беруть участь в одному і тому ж або різних, але зв'язаних між собою процесах праці; сукупність добровільно об'єднаних економічних структур з метою

досягнення загальних економічних результатів.

Кредитна система - сукупність кредитово-розрахункових стосунків, форм і методів кредитування або сукупність кредитно-фінансових інститутів.

Крива байдужості - крива, що відображає поєднання кількості двох різних благ, що змінюються, в умовах, коли їх загальна корисність для споживача залишається незмінною.

Кругообіг капіталу - рух капіталу через сфери виробництва з послідовною зміною функціональних форм (грошовою, продуктивною, товарною).

Макроекономіка - розділ економічної теорії, що вивчає функціонування всього суспільного виробництва.

Меркантилізм - перша школа буржуазної політичної економії. Економічна політика періоду раннього капіталізму, заснована на активному втручанні держави в господарське життя.

Мікроекономіка - частина економічної теорії, що вивчає процес індивідуального відтворення у фірмах, галузях, домашніх господарствах, а також окремі ринки товарів і ресурсів.

Монетаризм - школа економічної думки, що акцентує увагу на змінах в кількості грошей, що знаходяться в обігу, як функції, що визначає рівень цін, доходів і зайнятості.

Монополія - крупні компанії (фірми, корпорації) і їх об'єднання (картелі, трести, концерни, консорціуми, конгломерати). Монополія зосереджує в своїх руках значну частину виробництва того або іншого товару, що дозволяє їй встановити пануюче положення на ринку, диктувати умови споживачеві, встановлювати монопольну ціну - основу монопольного прибутку, наявність у галузі одного єдиного підприємства або об'єднання.

Монополістична конкуренція - вид ринкової структури, де багато продавців конкурують, щоб продати диференційований продукт; характеризується широким діапазоном цін.

Натуральне господарство - спосіб господарювання, коли все

проводиться тільки для задоволення власних потреб.

Науково-технічний прогрес - взаємообумовлений розвиток науки і техніки, основа соціального прогресу.

Національний дохід - знов створена за рік вартість або відповідна нею частина сукупного суспільного продукту в натуральній формі, що отримується за вирахуванням всіх матеріальних витрат на його виробництво.

Необхідний робочий час - час, протягом якого створюється еквівалент вартості робочої сили.

Необхідний продукт - частина знов створеної вартості, що виробляється працівниками матеріального виробництва, необхідна для нормального (при даних соціально-економічних умовах) відтворення робочої сили.

Неокейнсіанство - напрям економічної думки, що розділяє теоретичні ідеї Кейнса про необхідність державного регулювання економіки і збагатило їх динамічними моделями економічного зростання (Р. Харрод), теорією економічного циклу (Е. Хансен) і іншими ідеями стосовно умов економічного розвитку другої половини ХХ ст.

Неокласицизм - напрям зарубіжної економічної думки, об'єднуючий декілька економічних теорій (маржиналізм, теорію загальної економічної рівноваги, неоконсерватизм і ін.) спільністю методологічних і теоретичних позицій. Затверджує пріоритет обігу, теорію граничної корисності, граничній продуктивності чинників виробництва. Вважає ринкову економіку за ту, що самостійно здатна забезпечити стан загальної економічної рівноваги і можливості відтворення без державного втручання.

Неолібералізм - німецький різновид неокласичного напрямку, що віддає перевагу вільній ринковій економіці, але визнаючи роль держави у виборі найбільш ефективної форми господарювання. Включає концепцію "соціального ринкового господарства", що здатне забезпечити добробут для всіх.

Оборот капіталу - кругообіг капіталу, що безперервно поновлюється. Час, протягом якого авансований промисловий капітал проходить всі стадії кругообігу і повертається до його власника повністю, складає час обороту

капіталу.

Олігополія - панування невеликого числа найбільших фірм, компаній у виробництві і на ринку, що дозволяє їм впливати на встановлення ринкової ціни.

Платоспроможний попит - потреба, підкріплена грошовими доходами покупців, тобто попит достатній, щоб стимулювати виробників для того, щоб доставити товар на ринок.

Платіжний баланс - систематизований облік всіх операцій між резидентами даної країни (домогосподарства, фірми, уряд) і зовнішнім світом.

Податки - обов'язкові платежі, що стягуються державою (центральною і місцевими органами влади) з фізичних і юридичних осіб до державних і місцевих бюджетів:

- прями - ними обкладаються доходи і майно (прибутковий податок, податок на надприбуток і т.п.).

- непрямі - на товари і послуги, що встановлюються у вигляді надбавки до ціни або тарифу (акциз, податок з обороту і т.п.).

Подвійний характер праці - суспільна властивість людської праці. Праця, за допомогою якої створюється товар, є по своєму характеру, з одного боку, конкретною (створює споживчу вартість), а з іншої - абстрактною (створює вартість).

Позики - договори, через які одна сторона (кредитор) передає іншій (позичальникові) у власність гроша або майно. Позичальник зобов'язується в певні терміни повернути таку ж суму грошей або рівну кількість майна. Позикові стосунки виникають між державами, державою і громадянами, між громадянами ін.

Праця - свідомо дія людини на природу:

- абстрактна - витрати праці взагалі, незалежно від його доцільної форми, що створюють вартість товару;

- конкретна - праця товаровиробника, що витрачається в особливій доцільній формі і створює споживчу вартість;

- суспільна - праця, що планується суспільством для задоволення суспільних потреб;

- приватна - праця, що здійснюється за допомогою засобів виробництва, що знаходяться в приватній власності, планована і здійснювана на користь їх власників.

Предмети праці - предмети, що піддаються обробці, на яких направлена праця людини. Дані природою (вугілля, руда, нафта і т.п.) або ж є продуктами праці (метал, бавовна, деревина і т.п.).

Прибуток - різниця між доходами і витратами.

Природна монополія - види галузей народного господарства, в яких економічно вигідне існування крупних фірм (підприємств).

Продуктивність праці - ефективність праці в процесі виробництва. Вимірюється або кількістю часу, витраченого на виробництво одиниці продукції, або кількістю продукції, що виробляється в одиницю робочого часу.

Продуктивні сили - засоби виробництва і люди, які їх використовують.

Пропозиція - сукупність товарів і послуг, що знаходяться на ринку або здатних бути туди доставленими .

Процентна ставка (норма) - показник прибутковості позикового капіталу або "ціна" його використання; визначається як відношення величини позикового відсотка до величини позикового капіталу (%).

Робоча сила - здібність людини до праці, сукупність фізичних і духовних сил, вживаних їм в процесі праці, товар особливого роду.

Рівновага - стан урівноваження протилежно направлених сил (наприклад, рівність попиту і пропозиції на ринку).

Регульована ринкова економіка - багатоукладне товарне виробництво, що припускає рівноправ'я і взаємодію різноманітних форм власності і підлеглість виробництва ринкової орієнтації, в якому процес відтворення здійснюється при певному ступені державного регулювання.

Рента - дохід, який отримується у формі відсотка за капітал, що надається в позику. У землеробстві - частина доходу землероба, що сплачується власникові землі за право користування землею:

- абсолютна - рента, що отримується на всіх ділянках землі незалежно від їх родючості і місцеположення. Головною умовою її формування і привласнення є монополія приватної власності на землю і, як правило, крупна приватна власність на землю і специфічні форми прояву закону цін в сільському господарстві;

- диференціальна - додатковий чистий прибуток, що виникає унаслідок відмінностей в родючості ґрунтів або їх місцеположенні по відношенню до ринків збуту;

- земельна - рента, що виникає в будь-якому виробництві, зв'язаному з використанням землі, природних ресурсів;

- монопольна - рента, що отримується з обмежених ділянок землі, придатних для виробництва рідкісних, особливо цінних культур.

Ринок - сукупність економічних стосунків, що виникають з приводу купівлі-продажу товарів (послуг). Існують наступні види ринків: валютний, грошовий, депозитів, землі, капіталів, кредитів, галузевий, вільний, праці, цінних паперів (фондовий ринок: первинний, вторинний) та ін.

Ринковий механізм господарювання - координація діяльності розрізнених виробників за допомогою ринкової ціни. Орієнтуючись на ринкову ціну, виробники ухвалюють рішення, яку продукцію виробляти і в якому обсязі.

Собівартість - виражені в грошовій формі безпосередні витрати окремого підприємства на виробництво і реалізацію продукції.

Споживання - використання суспільного продукту в процесі задоволення потреб. Завершальна фаза процесу відтворення.

Суспільний розподіл праці - спеціалізація виробників на виробництві окремих продуктів або їх складових з подальшим обміном його результатами, відособлення різних видів праці.

Суспільний продукт - результат суспільного виробництва:

- валовий національний (ВНП) - сума доданої вартості, отриманої всіма виробниками товарів і послуг даної країни за вирахуванням різниці між надходженнями доходів від власності на чинники виробництва з-за кордону і доходами, отриманими зарубіжними інвесторами в даній країні;

- кінцевий - частина валового суспільного продукту, який за вирахуванням проміжного продукту залишається на кінець року у вигляді готової продукції;

- номінальний - ринкова вартість всієї проведеної, кінцевої продукції і послуг в економіці за рік, обчислена в поточних ринкових цінах;

- проміжний - частина валового суспільного продукту, якій було вироблено за даний період часу і спожито в процесі виробництва в цьому ж періоді;

- реальний - валовий національний продукт, скоректований з урахуванням інфляції або дефляції;

- сукупний - вся сума матеріальних благ в народному господарстві, вироблених за певний період часу.

Суспільно-необхідний робочий час - середньозважений робочий час, що витрачається на виробництво одиниці однойменної продукції за середніх суспільних умов виробництва.

Соціалізм - соціально-економічна система, заснована на суспільній власності на засоби виробництва, плановому господарюванні і централізованому управлінні виробництвом.

Теорія граничної корисності - визначає цінність товарів на основі суб'єктивних оцінок їх корисності і рідкості з боку покупця і продавця. Згідно цієї теорії корисність робить товари сумірними.

Теорія трудової вартості - теорія, згідно якої вартість товару визначається суспільно-необхідними витратами праці. Упредметнена в товарах праця утворює вартість товару.

Торгівля - реалізація товарів (оптова, роздрібна).

Фізіократія - учення французької класичної політекономії. Переносить предмет дослідження політекономії з сфери звернення в сферу виробництва у сільському господарстві. Поклало початок науковому аналізу відтворення і розподілу суспільного продукту.

Фонд накопичення - частина національного доходу, використовується на розширення виробництва (накопичення капіталу).

Фонд споживання - частина національного доходу, використовується для задоволення індивідуальних і суспільних потреб в предметах споживання і послугах.

Фритредер - напрям в економічній теорії, основні принципи якого - вимога свободи торгівлі і невтручання держави в приватнопідприємницьку діяльність.

Ціна - грошовий вираз вартості:

- монопольна - ціна товарів, що забезпечує монополіям отримання надприбутку. Включає витрати виробництва і монопольно високий прибуток;

- оптова - ціна, по якій товари реалізуються в оптовій торгівлі. Відшкодовує витрати виробників і оптовиків і забезпечує ним отримання промислового і торгового прибутку;

- виробництва - включає витрати виробництва і середній прибуток на авансований капітал.

- роздрібна - ціна, по якій товари реалізуються через роздрібну торгівлю населенню. Відшкодовує витрати виробників, оптовиків і роздрібних торговців, а також забезпечує ним отримання прибутку;

- ринкова рівноважна - ціна, яка встановлюється при відповідності об'єму і структури попиту об'єму і структурі пропозиції.

Чистий прибуток - сума перевищення загального доходу над доходом, що покриває всі витрати виробництва.

Чистий дохід суспільства - частина національного доходу, яка є узагальненою формою виразу вартості додаткового продукту.

Чистий продукт - загальна кількість всіх продуктів (товарів) і послуг,

вироблених в суспільстві за певний період часу понад ту кількість продуктів і послуг, які було застосовано для їх виробництва.

Економічна система - сукупність економічних стосунків і регулюючих інститутів (правив, норм, законів), які виконують функцію розміщення і використання економічних ресурсів в цілях виробництва, обміну, розподілу і споживання благ для задоволення різноманітних потреб людей.

Економічні закони - об'єктивні, істотні, стійкі зв'язки і взаємозалежності економічних явищ в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ

Економічне зростання - збільшення об'ємів створених за певний період товарів і послуг:

- інтенсивне - економічне зростання, яке здійснюється за рахунок застосування досконаліших чинників виробництва і технології;
- екстенсивне - економічне зростання за рахунок залучення додаткових чинників виробництва.

Експорт - вивіз товарів або капіталів за межі країни.

Еластичність пропозиції (попиту) - ступінь зміни пропозиції (попиту) під впливом того або іншого чинника (наприклад, ціни).

Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де застосовується
1. Рекомендована основна навчальна література	
1. Економічна теорія: політекономія / За ред. В.Д. Базилевича – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.	1-3
2. Зазимко А.З. Політична економія: Структурно-логічний навч. посіб. – К.: КНЕУ; 2006. – 358 с.	1-3
3. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Вища школа, 2001.	
4. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / Г.Н.Климко та ін. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615 с.	1-3
5. Перехідна економіка: Підручник / За ред. В.М.Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.	1-3
6. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2006. - 556 с.	1-3
2. Додаткові джерела	
1. Конституція (Основний Закон) України. – К., 2005. – 36 с.	1, 3
2. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка: Навч. Посібник. – Львів: «Магнолія», 2008. – 464 с.	2, 3
3. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2008. – 440 с.	2, 3
4. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелеологія): Навч. посіб. – К.: Вид. центр «Академія», 2005. – 254с.	1-3
5. Історія економічних вчень: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1430 с.	1-3
6. Ковальчук В.М., Лазарович М.В., Сарай М.І. Історія економіки та економічної думки: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. - 647 с.	1-3
7. Макроекономіка : Підручник / За ред. В.Д. Базилевича – К.: Знання, 2004. -851 с.	1-2
8. Національна економіка: Навч. Посібник / За ред. В.М. Тарасевича. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.	1-2
9. Національна економіка: підручник / За ред. П.В. Круша. – К.: Каравела; Піча Ю.В., 2008. – 416 с.	1-2
10. Нуреев Р.М. Курс мікроекономіки: Учебник для вузов. – М.: НОРМА, 2002. – 432 с.	1, 2
3. Методичне забезпечення	
1. Конспект лекцій з модуля «Основи економічної теорії» (для студентів всіх форм навчання напряму б. 030601 - «Менеджмент») / О. О.Чуприна, Ю. В. Федотова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 137 с.	1-3

2. Тестові завдання та методика їх оцінювання за змістовими модулями з дисципліни «Основи економічної теорії» (для студентів 1 курсу всіх форм навчання спеціальності 6. 050200 «Менеджмент організацій»). Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Решетило В.П., Чуприна О.О., Науменко М.С. – Х.: ХНАМГ, 2007.	1-3
4. Ресурси ІНТЕРНЕТ	
1. Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку: http://www.ssmc.gov.ua	1-3
2. Державний комітет із статистики: http://www.ukrstat.gov.ua	1-3
3. Кабінет Міністрів України: http://www.kmu.gov.ua	1-3
4. Міністерство економіки: http://www.me.gov.ua	1-3
5. Міністерство фінансів: http://www.minfin.gov.ua	1-3
6. Національний банк України: http://www.bank.gov.ua	1-3
7. Світовий банк: http://www.worldbank.org.ru	1-3
8. Цифровий репозиторій ХНАМГ: http://eprints.kname.edu.ua	1-3

Навчальне видання

Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольної роботи з дисципліни «Основи економічної теорії» (для студентів 1 курсу денної » і 2 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент»).

Укладачі: **Єгорова Ольга Юріївна,**
Москвіна Анастасія Олегівна

Редактор: М.З. Аляб'єв

План 2009, поз. 410 М

Підп. до друку 20.11.09 р.	Формат 60x84/1/16	Друк на ризографі.
Тираж 50 прим.	Умовн.-друк. арк. 5,7	Замовл. № _____

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001